

Monitorizarea mass-mediei în campania electorală pentru alegerile locale noi din 3 iunie 2018

Raport nr. 5

21 mai – 2 iunie 2018

Acest raport este parte a proiectului "Presa în sprijinul democrației, incluziunii și responsabilității în Moldova" (MEDIA-M), finanțat de Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) și implementat de Internews în Moldova, care are ca scop promovarea dezvoltării mass media independente și profesioniste, și crearea unui sector media mai rezistent la presiunile politice și economice. Conținutul acestui material ține de responsabilitatea Centrului pentru Jurnalism Independent și nu reflectă în mod necesar viziunea USAID sau a Guvernului Statelor Unite.

1. Date generale

Scopul și obiectivele proiectului: Monitorizarea și informarea publicului cu privire la comportamentul mass-mediei în campania electorală și accesul concurenților electorali la mass-media. Monitorizarea își propune să analizeze tendințele reportericești care pot afecta performanța instituțiilor mass-media și compromite abilitatea acestora de a oferi publicului informații veridice, echidistante și pluraliste.

Perioada de monitorizare: 20 aprilie – 19 mai 2018; 20 mai – 3 iunie 2018

Criteriile de selectare a instituțiilor mass-media supuse monitorizării:

- Audiența / impactul: național, regional
- Tipul de media: audiovizual
- Forma de proprietate: publică, privată
- Limba difuzării: română, rusă

Lista instituțiilor mass-media monitorizate:

Moldova 1 (19:00) – post public, acoperire națională, difuzează în limbile română și rusă;
Prime TV (21:00) – post privat, acoperire națională, difuzează în limbile română și rusă;
Canal 2 (19:00) – post privat, acoperire națională, difuzează în limba română;
Publika TV (19:00) – post privat, acoperire națională, difuzează în limbile română și rusă;
Jurnal TV (19:00) – post privat, acoperire regională, difuzează în limba română;
NTV Moldova (19.00) – post privat, acoperire regională, difuzează în limbile română și rusă;
RTR Moldova (19.30) – post privat, acoperire regională, difuzează în limbile rusă și română; din motive tehnice, unele ediții ale buletinului de știri „Vesti Moldova” nu au putut fi accesate pe site-ul oficial al postului TV. Astfel, în zilele de 22 mai, 24 mai, 25 mai și 30 mai 2018 au fost monitorizate știrile electorale publicate pe pagina web www.rtr.md, nu și cele incluse în buletinul de știri de la ora 20.00.
TV 8 (19.00) – post privat, acoperire regională, difuzează în română și rusă;
Pro TV (20.00) – post privat, acoperire regională, difuzează în limba română;
Accent TV (20.00) – post privat, acoperire regională; difuzează în limbile română și rusă.

2. Cadrul metodologic

A fost monitorizat conținutul integral al principalelor buletine de știri zilnice de la fiecare post de televiziune, fiind analizate materialele cu caracter electoral direct și indirect. Materialele au fost supuse unei evaluări de conținut și de context, pentru a determina dacă sunt favorabile sau defavorabile unui sau altui partid/unei sau altei formațiuni politice. De asemenea, materialele au fost analizate conform următoarelor criterii de reflectare obiectivă:

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic: Potrivit Codului deontologic al jurnalistului, știrile trebuie să fie imparțiale și obiective și să nu favorizeze anumite partide/grupuri/persoane în detrimentul altora. Prezența elementelor discriminatorii în cadrul reportajelor și știrilor reprezintă un prim criteriu de prezentare a realității prin prisma opiniilor jurnalistului. Filtrarea știrilor și analiza minimă a istoriei și contextului, de asemenea, vorbesc despre apărarea intereselor anumitor actori, dar nu ale publicului larg.

Corectitudinea și echilibrul surselor/pluralismul de opinie:

Pentru a fi corecte și echilibrate, materialele trebuie să prezinte toate părțile vizate, în special când e vorba de subiecte controversate, și să trateze în mod egal oponenții. De asemenea, mass-media trebuie să asigure accesul la o multitudine de păreri diverse care ar ajuta auditoriul să-și creeze propria opinie asupra celor întâmplate.

Limbajul și imaginile utilizate:

Exagerările și limbajul licențios utilizat în mod deliberat – cum ar fi limbajul peiorativ sau etichetele atribuite anumitor persoane sau organizații, precum și imaginile manipulate astfel încât anumite părți să apară în lumină negativă – ridică grave semne de întrebare cu privire la respectarea standardelor etice și profesionale. Comportamentul etic al jurnaliștilor este pus la îndoială de cele mai multe ori atunci când imaginile prezintă aspecte ce nu corespund realității, când acestea sunt trucate, dar și atunci când anumite știri sunt ilustrate cu imagini ce nu au legătură cu textul.

Acronime utilizate în raport:

Partidul Acțiune și Solidaritate – PAS
Partidul Demnitate și Adevăr – PPDA
Partidul Democrat – PD
Partidul Democrația Acasă – DA
Partidul Liberal Democrat din Moldova – PLDM
Partidul Liberal din Moldova – PL
Partidul Nostru – PN
Partidul Național Liberal – PNL
Partidul Popular – PP
Partidul Ruso-Slavean – PRS
Partidul Socialiștilor din Republica Moldova – PSRM
Partidul Societății Progresiste – PSP
Partidul Unității Naționale – PUN

3. Datele monitorizării

Moldova 1

Implicarea în campania electorală

În turul al doilea al alegerilor de primar general al municipiului Chișinău, postul public de televiziune Moldova 1 a continuat să reflecte activ subiectele electorale, în fiecare ediție a buletinului de știri „Mesager” fiind inserată rubrica „Alegeri locale noi 2018” care a conținut de la o știre până la șapte știri tematice. În cele 12 buletine de știri difuzate în perioada 21 mai – 2 iunie 2018, Moldova 1 a avut 36 de materiale cu caracter electoral direct și indirect. Majoritatea acestora au prezentat declarațiile și promisiunile electorale ale candidaților, făcute fie în conferințe de presă, fie la întâlniri cu alegătorii sau prin postări pe rețelele de socializare. După primul tur al scrutinului, au fost difuzate declarațiile făcute de unii dintre candidați după anunțarea rezultatelor și apeluri de susținere în turul al doilea pentru candidatul PPDA/PAS/PLDM, Andrei Năstase, din partea unor foști concurenți din primul tur. Totodată, postul public a inclus în buletine și unele știri și reportaje despre procesul electoral, inclusiv date despre data desfășurării turului doi, rezultatele alegerilor în toate localitățile din țară unde au avut loc alegeri la 20 mai 2018, raportul de monitorizare a campaniei electorale al organizației Promo-Lex, contestarea de către PAS a rezultatelor alegerilor pentru funcția de primar al comunei Jora de Mijloc din raionul Orhei și deciziile judecătorești în acest caz (22 mai, 28 mai).

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

Marea majoritate a celor 36 de știri electorale difuzate de Moldova 1 în perioada de referință au prezentat informația imparțial și obiectiv, fără abateri de la normele deontologice.

Reportajele relevante au relatat despre promisiunile celor doi concurenți electorali – Ion Ceban, PSRM, și Andrei Năstase, PPDA/PAS/PLDM, precum și soluțiile acestora pentru problemele Chișinăului. În știrile difuzate în turul al doilea de scrutin, Andrei Năstase a fost protagonistul a 11 reportaje care l-au vizat direct, în care a fost citat sau a făcut declarații, fiind de asemenea vizat în trei reportaje în contextul unor acuzații și replici ale contracandidatului său. Contextul în care a apărut candidatul PPDA/PAS/PLDM a fost mai mult pozitiv (opt), fiind vorba preponderent de materiale de la întâlnirile cu alegătorii și promisiunile electorale: 24 mai 2018 – informație despre întâlnirea cu alegătorii și măsurile anti-corupție pe care și le propune; 25 mai 2018 – declarația că funcționarii cu probleme de integritate vor trebui să plece din funcții; 26 mai 2018 – apel pentru securizarea votului la 3 iunie; 27 mai 2018 – declarațiile că se va ocupa de problema râului Nistru; 28 mai 2018 – campania „Chișinăul adună zâmbete”, 29 mai 2018 – Năstase declară război construcțiilor neautorizate; 30 mai 2018 – declarația privind valorificarea patrimoniului istoric, arhitectural și arheologic; 31 mai 2018 – propunerile despre clustere și orașul digitalizat. În alte trei cazuri, contextul apariției candidatului PPDA/PAS/PLDM a fost neutru. Andrei Năstase a beneficiat și de alte trei apariții indirecte în context pozitiv în știrile despre sprijinul în turul al doilea al scrutinului din partea altor formațiuni și candidați.

Candidatul PSRM Ion Ceban, a fost citat și/sau menționat de 11 ori, dintre care de șapte ori în context pozitiv: 23 mai 2018 – propunerile pentru construcțiile din Capitală; 24 mai 2018 – declarațiile despre situația din transportul public; 25 mai 2018 – promisiuni de salarii mai mari pentru bugetari și locuințe pentru familiile tinere; 28 mai 2018 – întâlnirea cu primarii suburbiilor; 29 mai 2018 – soluții pentru eliminarea mirosului urât și reabilitatea stației de epurare; 30 mai 2018 – propuneri privind reabilitarea parcurilor din municipiu; 31 mai 2018 – promisiunea că va asigura deschiderea și transparența în activitatea Primăriei. În alte 4 materiale a fost vorba de un context neutru.

De notat că Moldova 1 a manifestat o atitudine discreționară atunci când a reflectat declarațiile de susținere în favoarea candidaților la funcția de primar general care au acces în turul al doilea al scrutinului. Astfel, postul public a mediatizat declarațiile de susținere venite din partea partidelor politice, nu și mesajele de susținere pentru ambii candidați din partea diferitelor grupuri de profesioniști și organizații, exprimate public în cadrul unor conferințe de presă. Astfel, în „Mesagerul” din 21 mai 2018 au fost incluse îndemnurile de a-l susține pe Andrei Năstase, lansate de Valeriu Munteanu, PL, și Anatol Șalaru, PUN, iar la 22 mai 2018 – susținerea manifestată pentru același candidat de către PPEM (citarea mesajului publicat în rețelele sociale de liderul acestui partid Iurie Leancă).

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

În știrile electorale difuzate de postul public Moldova 1 în general au fost respectate principiile privind echilibrul surselor de documentare a subiectelor și pluralismul de opinii în cazul reflectării unor situații de conflict. Astfel, pe 23 mai 2018, în reportajul despre acuzațiile lui Andrei Năstase la adresa lui Ion Ceban că acesta nu a făcut nimic pentru scoaterea barierelor auto instalate ilegal în Capitală de exponenții PDM, postul a inclus nu numai replica telefonică a lui Ceban, care a spus că îi răspunde lui Năstase la orice întrebare, dar să vină la dezbateri (aluzie la refuzul de participare a lui Năstase la dezbaterile organizate de Ceban), dar și declarațiile purtătorului de cuvânt al PDM Vitalie Gămurari că nu comentează show-urile politice. În ediția din 25 mai 2018, când a fost mediatizat incidentul de la un eveniment electoral al lui Năstase, la care a venit Ion Ceban pentru a-l invita la dezbaterile organizate de el, au vorbit ambii candidați. În reportajul difuzat la 29 mai 2018 despre acuzațiile lansate de socialiști la adresa PPDA privind privatizarea ilegală a sediului actual al partidului de către Vasile Năstase, fratele lui Andrei Năstase, au fost incluse opiniile tuturor părților.

Totodată, în perioada de referință, au fost și câteva cazuri când informația nu a fost prezentată sută la sută echilibrat. Astfel, în mai multe știri care s-au referit la declarațiile făcute de Ion Ceban în cadrul dezbaterilor organizate de el însuși, s-a accentuat că Andrei Năstase a refuzat

să participe la aceste evenimente, însă nu au fost menționate motivele invocate de Năstase, și anume că acestea nu sunt dezbateri organizate în cadrul prevăzut de legislația în vigoare, ci au fost concepute de Ion Ceban pentru autopromovare. În lipsa acestei informații, percepția telespectatorului putea fi că Năstase se teme de o confruntare verbală deschisă cu oponentul său, idee inoculată insistent de Ceban în această perioadă. De exemplu, în buletinul de știri din 31 mai 2018, în știrea despre promisiunea lui Ion Ceban să asigure deschidere și transparență în activitatea Primăriei, s-a accentuat că „nici de această dată Năstase nu a răspuns invitației de a participa la dezbateri”, fără informații de context.

La fel, în ediția din 22 mai 2018, Moldova 1 a anunțat că PAS a contestat rezultatele alegerilor în comuna Jora de Mijloc din raionul Orhei, fiind oferite detalii despre argumentele invocate de PAS întru susținerea contestației, însă nu și replica Partidului Șor, acuzat direct de încălcarea legii.

Limbajul și imaginile video utilizate

În perioada 21 mai – 1 iunie 2018, la postul public de televiziune Moldova 1 nu au fost înregistrate cazuri de utilizare a limbajului discriminatoriu la adresa concurenților electorali și nici imagini care ar fi deformat realitatea și ar fi creat premise pentru a pune la îndoială respectarea standardelor etice și profesionale.

Prime TV

Implicarea în campania electorală

În perioada 21 mai – 2 iunie 2018, în buletinul său principal de la ora 21.00, Prime TV a difuzat 22 știri cu caracter electoral. Majoritatea acestora – 16 știri – i-au vizat direct pe cei doi concurenți electorali pentru turul al doilea al alegerilor locale noi din Chișinău, Ion Ceban, candidatul PSRM, și Andrei Năstase, candidatul comun al PPDA/PAS/PLDM. Totodată, Prime TV a difuzat alte șase știri despre rezultatele alegerilor din celelalte localități, despre faptul că „PDM a câștigat alegerile locale în 4 localități noi”, rezultatul alegerilor locale pentru funcția de primar al municipiului Bălți, numărarea voturilor din primul tur al alegerilor în Chișinău, rezultatele alegerilor pentru funcția de primar în comuna Jora de Mijloc și contestația depusă de PAS în acest caz, precum și despre demisia candidatei independente Silvia Radu în funcția de vice-primar al Chișinăului.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

În perioada monitorizată, Prime TV, care anunțat că nu va reflecta campania electorală locală, a difuzat știri cu caracter electoral, în care l-a favorizat pe Ion Ceban, candidatul PSRM la funcția de primar al Chișinăului, și l-a defavorizat pe Andrei Năstase, candidatul comun al PPDA/PAS/PLDM. Totodată, Prime TV a reflectat în lumină exclusiv pozitivă candidații Partidului Democrat din Moldova din patru localități, care au câștigat alegerile din primul tur. În știrea din 21 mai 2018 („Aleși din prima”), reporterii Prime TV au subliniat faptul că *„În urma alegerilor locale noi, de ieri, PD a obținut cele mai multe fotolii de primar. Din primul tur au câștigat detașat 4 candidați PDM din sate din raioanele Hîncești, Soroca și Ungheni...”*, iar în știrea din 22 mai 2018, („Ajutați să facă schimbări”), Prime TV a menționat că *„Cei 4 primari democrați, care duminică au câștigat alegerile locale noi... vor primi tot sprijinul necesar din partea PDM ca să-și realizeze programele electorale”*.

Silvia Radu, candidată independentă la funcția de primar al Capitalei, a fost prezentată într-o lumină pozitivă în știrea dedicată ei, iar Valeriu Munteanu, candidat PL și Constantin Codreanu, candidat PUN au fost prezentați într-o lumină ușor negativă. Marina Tauber, candidata Partidului „Șor” pentru comuna Jora de Mijloc, a fost prezentată într-o lumină pozitivă, iar Maia Sandu și PAS – într-o lumină negativă: *„Ilan Șor a postat pe Facebook în*

care i-a amintit liderului PAS că i-a finanțat campania și că Maia Sandu a trăit din banii lui” (22 mai 2018: „Solicitarea Maiei Sandu”).

În cele două materiale despre rezultatele alegerilor pentru municipiul Bălți, Prime TV a reflectat tendențios și dezechilibrat subiectele. Astfel, în prima știre, Prime TV l-a reflectat în lumină negativă pe Nicolae Grigorișin, candidatul PN, care a câștigat alegerile, făcând **uz de amestecul faptelor și opiniilor și apelând la etichetare**: „În campania sa electorală, Nicolai Grigorișin a promis că va continua reformele începute de administrația fugarului penal Renato Usatîi” (21 mai 2018: „Ales din primul tur”). În cel de-al doilea material, un reportaj intitulat „Primarii orașului Bălți” (21 mai 2018), preluat de la televiziunea regională TVN, Prime TV a reflectat informația într-un mod tendențios, insistând pe prezentarea într-o lumină negativă a lui Nicolae Grigorișin și subliniind faptul că acesta este un reprezentant al PN, condus de Renato Usatîi. Și în acest caz, Prime TV a admis amestecul faptelor cu opiniile și a făcut uz de tehnica generalizării: „Istoricii susțin că în ultimii ani Bălțiul a fost administrat defectuos, iar investitorii nu prea fac rând la porțile orașului”.

Candidatul PSRM, Ion Ceban, a fost vizat și/sau a fost subiect de știre în 16 materiale. În toate acestea a fost prezentat în lumină pozitivă (14) și neutră (2). Acest fapt ne face să afirmăm că Prime TV l-a favorizat direct pe Ion Ceban în cel de-al doilea tur pentru alegerile noi din municipiul Chișinău. În șase materiale, Prime TV a insistat pe faptul că Andrei Năstase, candidatul comun al PPDA/PAS/PLDM, a refuzat să participe la dezbaterile publice organizate de Ion Ceban, însă Prime TV nu au menționat că aceste dezbateri nu au fost obligatorii și că a fost la latitudinea lui Năstase să accepte sau nu invitația: „Invitație refuzată. Andrei Năstase nu vine la dezbaterile organizate de PSRM” (23 mai 2018); „Nu se pot întâlni. Ceban: Năstase a refuzat și o dezbatere televizată” (24 mai 2018); „Dezbateri fără Năstase” (25 mai 2018); „Problemele suburbiilor. Acestea au fost discutate de Ion Ceban și aleșii locali” – „Candidatul PPDA la funcția de primar al capitalei nu s-a prezentat nici astăzi la dezbaterile organizate de socialistul Ion Ceban. Candidatul PSRM a abordat problemele locuitorilor suburbiilor iar în lipsa unui oponent” (27 mai 2018) etc. De asemenea, Prime TV a difuzat două știri în care a subliniat faptul că „...mai multe organizații de veterani au făcut apel către cetățenii cu drept de vot să susțină candidatul socialist la funcția de primar al Capitalei” (29 mai 2018); „...mai multe organizații, printre care și Voievod, îndeamnă tinerii să nu fie indiferenți, și să iasă la vot, în data de 3 iunie, când va avea loc turul 2 al alegerilor locale noi din Chișinău” („Apel către cetățeni”, 30 mai 2018).

Candidatul comun PPDA/PAS/PLDM, Andrei Năstase, a fost subiect și/sau a fost vizat în 13 știri. În marea majoritate, Năstase a fost prezentat în lumină negativă. Dacă Ion Ceban a fost prezentat în multe știri vorbind despre „...promisiunile și prioritățile sale electorale”, atunci în cazul lui Andrei Năstase, în șase știri Prime TV a insistat pe neprezentarea acestuia la dezbaterile organizate de contracandidatul său (vezi mai sus), iar în trei această televiziune a insistat pe „privatizările frauduloase” de care a fost acuzat candidatul PPDA. În unele știri, Prime TV a prezentat informația despre Andrei Năstase într-o manieră ironică: „Ceban i-a mai recomandat liderului PPDA să nu-i fie frică și să nu fugă de dezbateri” („Nu se pot întâlni”, 24 mai 2018); „Tot pe Facebook, Năstase i-a invitat pe oameni să zâmbească mai mult, că potrivit lui un oraș este așa cum sunt oamenii lui” („Problemele suburbiilor”, 28 mai 2018).

De asemenea, în știrea din 30 mai 2018, despre dezbaterile electorale organizate de organizația Promo-LEX, Prime TV a reflectat selectiv declarațiile expuse de cei doi candidați. În cazul lui Ion Ceban, Prime TV a insistat pe prioritățile din programul său electoral, punându-l pe acesta într-o lumină pozitivă: „...candidatul PSRM a vorbit despre măsurile care le va întreprinde în cazul în care câștiga fotoliul de edil”, „Ion Ceban spune că vrea mai multă transparență în activitatea primăriei”, iar în cazul lui Andrei Năstase, Prime TV s-a concentrat pe aspectele negative, defavorizându-l: „...prima parte a dezbaterilor s-a desfășurat în lipsa liderului PPDA, care a ajuns cu întârziere”, „...în timp ce unul din participanții de la dezbateri s-a dovedit a fi informat, cel de al doilea a demonstrat contrariul...” (amestecul faptelor cu opiniile); „...Andrei Năstase poartă haine scumpe, deși oficial nu are un loc de muncă”.

Pluralism de opinie. Corectitudinea și echilibrul surselor

Prime TV a difuzat șapte știri conflictuale, dintre care două s-au referit la rezultatele alegerilor din comuna Jora de Mijloc și contestația depusă la Curtea de Apel din Chișinău de Maia Sandu și PAS în privința acestora. Celelalte cinci au fost despre și cu Andrei Năstase. În cinci știri conflictuale Prime TV a difuzat sau a încercat să solicite opinia tuturor celor vizați fie direct, fie menționând că: *„Contactată telefonic de postul nostru de televiziune, Sandu a refuzat să comenteze declarațiile lui Ilan Șor”* („Solicitarea Maiei Sandu”, 22 mai 2018); *„De cealaltă parte Andrei Năstase a spus într-o conferință de presă că va merge la dezbateri doar în studioul unor posturi de televiziune”* („Invitație refuzată”, 23 mai 2018); *„Reprezentanții PPDA nu au răspuns la telefon pentru a comenta acuzațiile. Andrei Năstase a fost întrebat de mai multe ori despre modalitatea în care a fost privatizat sediul Platformei DA, însă de fiecare dată a refuzat să răspundă”* („Acuzațiile socialiștilor”, 28 mai 2018); *„Năstase susține însă că a privatizat legal acest sediu”* („PPDA acuzat de PSRM”, 29 mai 2018); *„Întrebat dacă va urma exemplul socialistului, contracandidatul lui Ceban, liderul PPDA, a evitat să răspundă”* („Anunțul socialistului”, 1 iunie 2018).

În două cazuri, Prime TV nu a asigurat dreptul la replică celor vizați sau cărora li s-au adus acuzații în știri. În știrea din 28 mai 2018, „Tauber rămâne primar”, Maia Sandu, președinta PAS a fost vizată direct în știre – *„Manifestanții au venit cu pancarte și au scandat lozinci împotriva Maiei Sandu”* –, Prime TV însă nu a asigurat dreptul acesteia la replică, rezumându-se doar la mențiunea că *„Într-un mesaj postat pe o rețea de socializare, PAS a spus că va contesta decizia la Curtea Supremă de Justiție”*. În știrea din 29 mai 2018 „PPDA acuzat de PSRM”, în care socialiștii îl acuză pe Andrei Năstase de „privatizarea frauduloasă” a unor imobile, și că magistrata Marina Anton de la Curtea de Apel Chișinău ar fi fost cea care l-a ajutat în acest sens, Prime TV nu i-a asigurat celei din urmă dreptul la replică. De asemenea, trebuie remarcat faptul că în multe cazuri Ion Ceban a fost inclus în știri cu declarații directe, în timp ce Andrei Năstase și/sau Maia Sandu au apărut cu citate parafrazate fie declarațiile postate pe Facebook, fie din declarațiile făcute în conferințe de presă.

Limbajul și imaginile video utilizate

Prime TV a utilizat în două știri etichetarea la adresa unor actori ai materialelor. Astfel, în știrea din 21 mai 2018 „Ales din primul tur”, despre rezultatele alegerilor din municipiul Bălți, Prime TV a menționat că *„în campania sa electorală, Nicolai Grigorișin a promis că va continua reformele începute de administrația fugarului penal Renato Usatîi”*. Iar, în știrea din 25 mai 2018, „Dezbateri fără Năstase”, reporterul Prime TV a folosit o altă etichetare: *„Ion Ceban l-a întrebat cum Năstase a ajuns să fie avocatul fugarului penal Țopa”*.

În perioada monitorizată, Prime TV a folosit imagini conforme cu principiile deontologice.

Canal 2

Implicarea în campania electorală

În perioada monitorizată, postul de televiziune Canal 2 a difuzat 18 știri cu caracter electoral. Tematica acestora s-a referit la rezultatele alegerilor din primul tur pentru primăria din Chișinău și Bălți, rezultatele scrutinului în cazul celorlalte localități în care au avut alegeri, abaterile care au fost înregistrate în primul tur al alegerilor locale noi, solicitarea PAS de a anula rezultatele alegerilor din comuna Jora de Mijloc (raionul Orhei) și tipărirea buletinelor de vot pentru turul al doilea al alegerilor din capitală. Cele mai multe știri însă – zece – s-au referit la campania electorală pentru turul al doilea al alegerilor pentru funcția de primar al municipiului Chișinău. Prin știrile sale, Canal 2 l-a favorizat și l-a reflectat într-o lumină pozitivă și/sau neutră pe Ion

Ceban, candidatul PSRM pentru funcția de primar al capitalei, și l-a defavorizat și l-a reflectat într-o lumină negativă pe Andrei Năstase, candidatul comun al PPDA/PAS/PLDM.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

În cele două știri despre rezultatele alegerilor din celelalte localități, cu excepția municipiilor Chișinău, Bălți și comuna Jora de Mijloc, Canal 2 au favorizat direct candidații Partidului Democrat din Moldova: „În urma alegerilor locale noi, PDM a câștigat patru din cele șapte fotolii de primar puse la bătaie” („Patru primării din șapte”, 21 mai 2018); „Cei patru aleși locali din partea PDM care au câștigat duminică alegerile în primul tur vor primi tot sprijinul necesar ca să-și realizeze programele electorale... Vicepreședintele PDM, Vladimir Cebotari a anunțat că acest subiect a fost discutat la ședința săptămânală a formațiunii” („Susținere pentru primari noi”, 22 mai 2018). În cele două știri despre rezultatele alegerilor din comuna Jora de Mijloc și contestarea acestora de către PAS („Solicitarea Maiei Sandu”, 22 mai 2018; „Marina Tauber rămâne primărită”, 28 mai 2018), Canal 2 a prezentat informația într-un mod tendențios și neechilibrat. Marina Tauber, candidata Partidului „Șor” a fost prezentată într-o lumină pozitivă, iar Maia Sandu și PAS au fost reflectați într-o lumină negativă: „Ilan Șor a venit cu o reacție pe Facebook în care i-a amintit liderului PAS că i-a finanțat campania și că Maia Sandu a trăit din banii lui”, „Marina Tauber a făcut și o baie de mulțime”, „Marina Tauber rămâne primărită în comuna Jora de Mijloc... Tauber a venit la proces împreună cu șeful său de partid, Ilan Șor, dar și cu un alai de susținători”.

În știrea din 21 mai 2018 („Fără turul doi la Bălți”) despre rezultatele alegerilor pentru funcția de primar al municipiului Bălți, câștigătorul acestor alegeri, Nicolae Grigorișin, candidatul PPPN, a fost reflectat într-o lumină neutră spre negativă. Jurnaliștii Canal 2 au făcut uz de **amestecul faptelor cu opiniile și de etichetare**: „În campania sa electorală, Nicolai Grigorișin a promis că va continua reformele început de administrația fugarului penal Renato Usatîi”.

Zece din cele 18 știri cu caracter electoral i-au avut drept surse și/sau i-au vizat direct pe cei doi concurenți electorali, care au acces în turul al doilea pentru funcția de primar al Chișinăului: Andrei Năstase, candidatul comun al PPDA/PAS/PLDM, și Ion Ceban, candidatul PSRM.

În cinci știri, Canal 2 a insistat pe dezbaterile electorale pe care le-a organizat Ion Ceban și la care a refuzat să participe Andrei Năstase: „Invitație refuzată” (23 mai 2018); „Ceban, din nou, singur la Arcul de Triumf” (24 mai 2018); „Ceban a mers la Năstase” (25 mai 2018); „Promisiuni în schimbul voturilor” (29 mai 2018); „Oferta lui Ceban” (31 mai 2018). Două știri au avut la baza informația potrivit căreia Andrei Năstase și PPDA au privatizat ilegal anumite imobile: „Acuzațiile socialiștilor” (28 mai 2018); „Andrei Năstase, acuzat de ilegalități” (29 mai 2018).

Canal 2 l-a defavorizat clar pe Andrei Năstase, prezentându-l în aproape toate cazurile (8) într-un context negativ, iar pe candidatul PSRM, Ion Ceban, Canal 2 l-a reflectat într-o lumină pozitivă (8 ori) și/sau neutră (2 ori). În unele cazuri, Canal 2 a folosit ironia pentru a prezenta anumite informații despre Andrei Năstase: „Reprezentanții Promo-Lex l-au întrebat pe Andrei Năstase câți bani a cheltuit în campania electorală. Răspunsul a fost simplu: Niciun leu” („Ceban și Năstase față-n față”, 30 mai 2018). De asemenea, în aceeași știre despre dezbaterile electorale organizate de Promo-LEX, Canal 2 l-a acuzat pe Andrei Năstase de incompetență, defavorizându-l și punându-l astfel într-o lumină negativă: „Un participant a întrebat cum vor soluționa problema cu stația de epurare... Unul din candidați s-a dovedit a fi documentat, iar celălalt nu prea”, „Ion Ceban i-a adresat mai multe întrebări lui Năstase, ultimul însă a refuzat să răspundă. Ion Ceban s-a referit la preluarea frauduloasă a sediului PPDA, dar și cum Năstase a ajuns să fie avocatul fugarului penal Țopa”. Totodată, favorizarea lui Ion Ceban a fost evidentă din faptul că postul a ținut să sublinieze: „Două organizații non-guvernamentale, Mișcarea Națională Voievod și Tradiții și Patriotism au anunțat astăzi că îl susțin pe Ion Ceban la alegeri. Liderii acestora i-au îndemnat pe tineri să iasă duminică la vot”, chiar dacă știrea avea o cu totul altă tematică.

Pluralismul de opinie. Corectitudinea și echilibrul surselor

În perioada de raport, Canal 2 a difuzat șase știri conflictuale. În unele cazuri, Canal 2 a solicitat sau a asigurat dreptul la replică persoanelor vizate, parafrazând declarațiile acelor vizati: „*Anterior, fiind întrebat despre privatizarea sediului PPDA și dacă fratele său Vasile, este pasibil e pedeapsă, Andrei Năstase a evitat să răspundă clar...*” („Ceban a mers la Năstase”, 25 mai 2018); „De cealaltă parte, Andrei Năstase a spus într-o conferință de presă că va merge la dezbateri doar în studioul unor posturi de televiziune” („Invitație refuzată”, 23 mai 2018). În alte cazuri, postul a menționat că cei vizati nu au putut fi contactati/găsiți sau au refuzat să răspundă: „*Contactată telefonic de postul nostru de televiziune, Maia Sandu a refuzat să ofere un comentariu*” („Solicitarea Maiei Sandu”, 22 mai 2018); „*Reprezentanții PPDA nu au răspuns la telefon pentru a comenta acuzațiile*” („Acuzațiile Socialiștilor”, 28 mai 2018). În majoritatea cazurilor cei care au fost parafrazați și/sau nu au fost de găsit au fost Andrei Năstase și Maia Sandu.

Totodată, în cazul a două știri, Canal 2 nu a asigurat dreptul la replică celor vizati. În una din ele „Alegeri pentru primăria capitalei” din 21 mai 2018, Canal 2 a menționat: „*Pe de altă parte, candidatul liberal Valeriu Munteanu, care a acumulat doar 3.6% din voturi, a anunțat că îl va susține pe Andrei Năstase, asta deși acum o săptămână declara că Năstase are cel mai neeuropean program electoral*”. În acest caz, Canal 2 urma să ofere opinia lui Andrei Năstase, ceea ce nu a făcut. În a doua știre, din 28 mai 2018, „Marina Tauber rămâne primărită”, Canal 2 nu i-a asigurat dreptul la replică Maiei Sandu, care a fost vizată și acuzată direct.

Limbajul și imaginile video utilizate

Ca și în cazul Prime TV, Canal 2 a folosit în câteva rânduri etichete care au favorizat un anumit candidat electoral și au defavorizat un alt candidat electoral. Astfel, în știrea din 21 mai 2018 „Fără turul doi în Bălți”, Canal 2 a menționat: „*În campania sa electorală, Nicolai Grigorișin a promis că va continua reformele început de administrația fugarului penal Renato Usatîi*”. În știrea din 25 mai 2018 „Ceban a mers la Năstase”, reporterii Canal 2 au admis din nou etichetarea: „*Ion Ceban i-a adresat mai multe întrebări lui Năstase, ultimul însă a refuzat să răspundă. Ion Ceban s-a referit la preluarea frauduloasă a sediului PPDA, dar și cum Năstase a ajuns să fie avocatul fugarului penal Țopa*”. La fel, și în știrea din 30 mai 2018, „Ceban și Năstase față-n față”, Canal 2 a folosit un limbaj peiorativ și din nou etichete la adresa unor persoane: „*...Întâmplător sau nu, șeful stafului electoral al lui Andrei Năstase este Alexandru Machedon, conducătorul companiei Starnet. Presa a scris că acesta este și nașul de cununie al lui Lucian Chirtoacă, fratele lui Dorin Chirtoacă*”.

În același timp, Canal 2 a utilizat imagini ale altor instituții media, prezentându-le drept imagini proprii. În știrea din 1 iunie 2018, „Ceban pleacă din PSRM dacă devine primar”, reporterii Canal 2 au menționat: „*Întrebat de echipa noastră dacă îi va urma exemplul lui Ceban, contracandidatul acestuia din partea PPDA, Andrei Năstase, a evitat să răspundă*”, însă reporterul care a făcut reportajul era de la Publika TV și avea în mâini microfonul acestei televiziuni.

Publika TV

Implicarea în campania electorală

Compania General Media Grup Corp., care deține licența de emisie pentru postul Publika TV, a înștiințat la 5 aprilie 2018 Consiliul Coordonator al Audiovizualului că postul de televiziune „*nu va reflecta campania electorală pentru alegerile locale noi ale primarilor în unele localități din data de 20 mai 2018*”. În Declarația depusă la CCA compania a mai anunțat că nu va organiza dezbateri electorale televizate și nu va difuza publicitate electorală gratuită sau contra plată.

În perioada 21 mai - 2 iunie 2018, Publika TV a difuzat în principalul jurnal al zilei, de la ora 19.00, 16 știri cu caracter electoral. Șapte dintre acestea au vizat rezultatele alegerilor locale noi desfășurate la 20 mai la Chișinău, Bălți și câteva comune. Restul subiectelor s-au referit la: dezbaterile electorale în aer liber în centrul Chișinăului la care candidatul PSRM Ion Ceban l-a invitat pe candidatul PPDA/PS/PLDM Andrei Năstase; întâlnirea lui Ion Ceban cu primarii din suburbiile Chișinăului; propunerea făcută de Ion Ceban lui Andrei Năstase de a exercita funcția de viceprimar; anunțul făcut de Ion Ceban că după alegeri își va suspenda calitatea de membru al PSRM; acuzațiile aduse de socialiști că sediul PPDA ar fi fost privatizat „fraudulos”.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

Imediat după primul tur de scrutin, în știrea despre rezultatele alegerilor (21 mai), Publika TV l-a dezavantajat pe Andrei Năstase: a prezentat un fragment din declarația lui Ion Ceban în care acesta îl invită pe contracandidatul său la dezbateri în centrul capitalei, însă reacția liderului PPDA a fost reprodusă de către reporter printr-o parafrază, fără fragment video. Știrea a continuat în cheie negativă pentru Andrei Năstase, întrucât reporterul a anunțat că acesta este susținut de fostul candidat PL, Valeriu Munteanu, care anterior „l-a luat peste picior pe Năstase”, fiind transmise secvențe video cu declarațiile lui Munteanu și enumerate câteva dintre propunerile lui Năstase pe care Munteanu le considera anterior drept nefezabile.

În perioada monitorizată, postul s-a concentrat pe reflectarea declarațiilor lui Ion Ceban și a propunerilor pe care acesta le făcea în legătură cu viitoarea administrație a municipiului Chișinău. Astfel, în toate știrile care îi vizau pe concurenții electorali, Ion Ceban era personajul principal care propunea ceva, avea inițiativă, Andrei Năstase fiind pus ulterior în situația să reacționeze sau să comenteze.

Din cele opt știri care îi vizau pe cei doi candidați, în șapte a fost prezentat Ion Ceban, în context pozitiv, iar în una – Andrei Năstase, în context negativ (acuzațiile aduse de socialiști privind sediul PPDA (29 mai)). Cele șapte materiale cu și despre Ion Ceban au vizat dezbaterile pe care candidatul socialist le-a organizat în aer liber în centrul Chișinăului și promisiunile pe care le făcea, întâlnirea cu primarii din suburbii (28 mai) și declarația acestuia că își va suspenda calitatea de membru de partid dacă învinge în alegeri (1 iunie). În patru din aceste știri Andrei Năstase a fost pomenit, cu reacție, în context neutru, iar în alte 3 știri, tot cu titlu de reacție la ce a spus sau propus Ion Ceban - în context negativ. În funcție de subiectul abordat de Ion Ceban, reporterii includeau în știri un scurt fragment video în care îl arătau pe Andrei Năstase spunând că refuză să vină la dezbateri (23 și 24 mai), într-un caz au menționat că nu a fost de găsit la telefon ca să comenteze (31 mai), iar în alt caz îl arată cum refuză să comenteze pentru Publika o declarație făcută de Ion Ceban. Din aceste șapte știri în care Ion Ceban apare în lumină pozitivă, doar una a fost realizată echilibrat: după ce au vorbit de preocuparea candidatului socialist față de mirosul urât din capitală și soluția propusă de acesta, jurnaliștii au inclus și un insert video de la o conferință a lui Andrei Năstase despre construcțiile ilegale, ambele fapte fiind împachetate ca „promisiuni” ale candidaților (29 mai). În știrea din 1 iunie, când Ion Ceban a anunțat că își va suspenda calitatea de membru de partid pentru a se concentra pe munca la Primărie, reporterul Publika l-a întrebat pe Andrei Năstase: *„Sunteți gata să vă retrageți calitatea de membru de partid dacă ajungeți primar?”*. Formularea întrebării denotă o atitudine părtinitoare a reporterului, care îl dă pe Ion Ceban drept exemplu, a cărui acțiune sau propunere trebuie urmată neapărat. Dacă într-adevăr a vrut să afle opinia lui Andrei Năstase față de intenția lui Ion Ceban, întrebarea ar fi trebuit formulată altfel, de exemplu: *„Ce părere aveți despre această declarație a contracandidatului Dvs.?”*. Refuzul lui Andrei Năstase de a răspunde la întrebarea reporterului Publika a dat prilej jurnaliștilor să includă încă o intervenție video a lui Ceban, care a criticat *„această poziție a lui Năstase”*.

Chiar dacă în știri nu au răsunat apeluri directe de a vota candidatul socialiștilor, secvențele video și conținutul relatărilor sugerau acest lucru. Exemplu: în știrea din 28 mai despre întâlnirea primarilor din suburbiile Chișinăului cu Ion Ceban a răsunat următoarea intervenție a primarului comunei Tohatin: „*Mă îngrijorează faptul că dacă vine un om dintr-o parte, din politic, atunci cum va colabora cu Consiliul Municipal?*”. E o sugestie la mesajul electoral al candidatului socialist, care afirmă că el cunoaște problemele orașului, deoarece a activat mult timp în Consiliul Municipal, în timp ce Andrei Năstase, în opinia sa, vine din spațiul politic la Primărie ca să facă politică.

Limbajul cu care au operat reporterii Publika denotă o atitudine diferită față de candidați. Astfel, Andrei Năstase este prezentat în unele cazuri drept „*candidatul PPDA la fotoliul de primar al capitalei*”, iar Ion Ceban – „*candidatul la Primăria capitalei*”. Cuvântul „fotoliu” folosit în acest context are o conotație mai degrabă negativă, întrucât se asociază semantic cu noțiunile de odihnă, șef sau birocrație.

Alte exemple de limbaj tendențios și prezența opiniei jurnalistului în știri: „*Andrei Năstase fuge deja și de dezbaterile televizate cu socialistul Ion Ceban*” (24 mai); „*Anterior, fiind întrebat de postul nostru de televiziune despre detaliile privatizării sediului PPDA și dacă fratele său ar trebui să fie tras la răspundere, Andrei Năstase a evitat, ca de obicei, să vină cu un răspuns clar și a spus că revista „Glasul” deține imobilul în mod legal și constituțional*” (25 mai).

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

În abordarea subiectelor electorale, Publika TV a manifestat predilecție pentru unele surse și un interes scăzut pentru altele. Atunci când răsunau acuzații la adresa PPDA și Andrei Năstase, reacția era citată sumar, fără detalii, sau aceasta nu exista deloc. Exemple: la 24 mai reporterul Publica anunță: „*Candidatul PPDA pentru fotoliul de primar al capitalei, Andrei Năstase, fuge deja și de dezbaterile televizate cu socialistul Ion Ceban. Despre nedorința lui Năstase de a ieși la o confruntare la un post privat de televiziune a scris pe Facebook Ion Ceban. Socialistul a mai scris că a avut o înțelegere cu Năstase încă duminică despre participarea la o emisiune de dezbateri la un post TV, dar a aflat acum că Năstase nu va veni*”. După aceste afirmații, jurnaliștii nu l-au întrebat și pe Andrei Năstase cum stau lucrurile ori dacă e adevărat ce a povestit Ion Ceban despre dezbaterile televizate. Reporterii au spus la final că anterior, liderul PPDA a afirmat că e devreme să se „învârtă în jurul Arcului de Triumf”, ceea ce nu acoperă acuzația de refuz de a participa la dezbateri la TV. De asemenea, în aceeași știre Ion Ceban spune că „*în fiecare seară i se spală oasele la Jurnal TV*” – și în acest caz a fost nevoie de reacția instituției criticate, care a lipsit din știre.

În altă știre, difuzată pe 29 mai cu titlul „*Năstase, acuzat de ilegalități*”, sunt expuse pe larg acuzațiile aduse de consilierii socialiști în CMC, potrivit cărora imobilul în care se află publicația „*Glasul Națiunii*”, condusă de fratele liderului PPDA, și unde PPDA închiriază sediul, ar fi fost privatizat ilegal în anul 2006. Reacția lui Andrei Năstase este însă redată sumar, în care acesta spune în limba rusă: „*Deciziile Curții Europene se execută, nu se discută. Doar asta aș vrea să le spun acestor oameni care au mici probleme cu limba română*”. Din acest fragment nu este evident că Andrei Năstase ar face trimitere la o decizie a CtEDO, care a dat câștig de cauză publicației „Glasul Națiunii” și, respectiv, confirmă legalitatea tranzacției. Redarea sumară a reacției arată că jurnaliștii au urmărit să scoată în față acuzațiile, nu și explicația celui vizat. În aceeași știre au răsunat acuzații și la adresa unei judecătore: „*Ambele scheme dubioase ar fi figurat același magistrat: Marina Anton de la Judecătoria Chișinău*”, însă reporterii nu i-au solicitat reacția. Explicația magistratului ar fi putut schimba perspectiva generală asupra informației conținute în știre.

Limbajul și imaginile video utilizate

În știrea din 25 mai despre venirea lui Ion Ceban la o întrunire electorală organizată de Andrei Năstase, jurnaliștii au folosit eticheta „fugarul penal Țopa” cu referire la nașul lui Andrei Năstase, omul de afaceri Victor Țopa: *„În cadrul evenimentului, Ion Ceban i-a adresat mai multe întrebări lui Năstase. Ultimul însă a refuzat să răspundă. Ion Ceban s-a referit la preluarea frauduloasă a sediului PPDA, dar și cum Năstase a ajuns să fie avocatul fugarului penal Țopa”*.

În știrea din 21 mai despre rezultatele turului întâi de scrutin, Andrei Năstase a fost arătat, pe fundalul textului citit de reporter, cum încearcă să evite întrebările unei jurnaliste de la Canal 2, în timp ce Ion Ceban este arătat stând civilizat la tribună și invitându-l pe contracandidatul său la dezbateri. Prin astfel de imagini lui Andrei Năstase i se poate crea o imagine de persoană dezechilibrată, care refuză să răspundă la întrebări, în contrast cu contracandidatul său care, după cum se sugerează, urmărește un dialog deschis.

Jurnal TV

Implicarea în campania electorală

Postul Jurnal TV a reflectat activ campania electorală și în turul al doilea al alegerilor pentru funcția de primar al municipiului Chișinău. În principala ediție de știri a zilei, Jurnalul de la ora 19.00, în perioada 21 mai - 2 iunie, au fost difuzate 46 de știri. În primele zile de după primul tur, știrile referitoare la alegeri au fost grupate în blocuri, iar ulterior, ele au fost difuzate pe tot parcursul jurnalului, fiind amestecate cu cele despre realitatea la zi. Postul a informat atât despre activitățile candidaților, cât și despre procesul de pregătire a turului doi de scrutin – tipărirea buletinelor de vot sau stabilirea de către CEC a datei alegerilor. Suplimentar, unul dintre candidați, Andrei Năstase, a apărut nu doar în știrile despre activitatea electorală, ci și în alte subiecte, de ordin general.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

Din cele 46 de știri, 11 s-au referit la pregătirea alegerilor de pe 3 iunie și contestațiile depuse după primul tur de scrutin (cererea Maiei Sandu de a anula alegerile la Jora de Mijloc, declarațiile Silviei Radu după primul tur și altele asemenea). Restul 35 de știri i-au vizat direct sau indirect pe cei doi candidați: Andrei Năstase de la PPDA/PAS/PLDM și Ion Ceban de la PSRM.

Din punct de vedere numeric, postul Jurnal TV l-a favorizat pe candidatul PPDA/PAS/PLDM Andrei Năstase, difuzând 20 de știri cu un conținut exclusiv pozitiv. Cele mai multe subiecte care îl prezentau pe Andrei Năstase într-o lumină pozitivă au apărut în ultimele zile de campanie. Astfel, telespectatorii au aflat că liderul PPDA este preocupat de „soarta Nistrului” (28 mai), că „Năstase declară război construcțiilor ilegale” (29 mai), că Andrei Năstase a participat la marșul „Marea Săpuneală” și la „Cireșarul copiilor” – două știri difuzate la 1 iunie. De asemenea, oamenii au fost informați că mai multe personalități din România și Republica Moldova îndeamnă chișinăuienii, direct sau indirect, să participe la vot și să-l aleagă pe Andrei Năstase: boxerul român Cătălin Moroșan spune că este prieten cu Andrei Năstase și cheamă oamenii să-l voteze (1 iunie); primarul orașului Oradea din România spune că va ajuta Chișinăul cu expertiză și chiar resurse sau proiecte de dezvoltare dacă orașul va fi condus de un proeuropean (29 mai); istoricul Octavian Țicu spune că Andrei Năstase poate deveni locomotiva forțelor proeuropene pentru alegerile din toamnă (30 mai) și așa mai departe. Postul nu a citat mesaje de susținere pentru Ion Ceban care apăreau în spațiul public. În unele știri se face deschis campanie pentru Andrei Năstase: o întâlnire cu alegătorii de la Cricova (23 mai); soluții pentru barierele din cartierele de elită (23 mai); întâlnire cu medici din sectorul Botanica (24 mai); Andrei Năstase își propune să aplice un program în trei pași, după modelul municipiului Cluj din România (31 mai).

Știrile despre activitatea, planurile legate de Chișinău sau opiniile lui Andrei Năstase au fost expuse pe larg, aveau o durată mai mare decât alte știri (3-5 minute) sau decât cele despre contracandidatul acestuia.

Candidatul PSRM Ion Ceban a fost prezentat neutru și pozitiv în opt știri, acestea fiind subiecte despre rezultatul primul tur (21 mai); subiecte realizate de la dezbaterile electorale la alte posturi TV (30 mai); declarațiile dintr-o conferință în care Ion Ceban spune că va respecta *„angajamentele enunțate în două documente propuse de mai multe organizații din societatea civilă”* (31 mai); mesajul candidatului PSRM în care face bilanțul campaniei electorale (1 iunie) și altele. În alte nouă știri Ceban a fost prezentat în context negativ. De exemplu, în știrea de prezentare a profilului candidatului Ceban (22 mai) reporterii au folosit limbaj tendențios și au inclus acuzații fără reacția celui vizat. Intro-ul știrii: *„Candidatul pentru fotoliul de primar al Chișinăului Ion Ceban a reapărut în fața publicului așa cum este: un specialist în megafon, nu mai mult, potrivit caracteristicii care i-a dat-o cândva fostul lui șef de partid Vladimir Voronin. Firea arțăgoasă și nestatornicia politică l-au făcut vestit pe Ceban. În 2015, de exemplu, presa a relatat cu lux de amănunte o ședință la Primărie unde Ion Ceban a sărit la fostul edil Dorin Chirtoacă”*. Pe burtiera știrii a apărut: *„Comportament agresiv marca Ion Ceban”*. În această știre a răsunat o acuzație: reporterul anunță că anterior Vladimir Voronin ar fi spus că nu știe *„de ce Ceban a comis această ticăloșenie”*, fără să se precizeze exact unde și cum a spus liderul PCRM așa ceva și fără să fie inclusă reacția/comentariul lui Ion Ceban la această declarație. O altă știre în care candidatul PSRM a fost prezentat negativ, din nou folosindu-se spusele lui Vladimir Voronin, a fost difuzată la 31 mai. Știrea include un fragment video în care Vladimir Voronin spune că Ion Ceban este incompetent și *„balamut”*. Alte știri cu conotații negative la adresa lui Ion Ceban au fost: un subiect-anunț despre averile consilierilor socialiști (31 mai); subiectul în care Jurnal TV investighează faptul că Ceban ar fi invitat la o întâlnire în centrul Chișinăului doar primarii suburbiilor care fac parte din PDM sau sunt sprijiniți de această formațiune (29 mai); constatările comunității WatchDog că posturile GBC l-ar promova intens pe Ceban, deși au anunțat că nu reflectă campania electorală (29 mai) etc.

În general, limbajul știrilor a fost neutru. Totuși, pe lângă știrea despre care s-a vorbit mai sus, ce conținea un profil al lui Ion Ceban (22 mai), au existat alte câteva excepții în care în text se observa opinia reporterilor și atitudinea tendențioasă față de candidatul socialiștilor: *„O ține una și bună. Îl așteaptă pe Andrei Năstase lângă Arcul de Triumf din capitală. Vorbim despre...”* (24 mai); *„Televiziunile controlate de oligarhul Vladimir Plahotniuc și-au găsit alt erou pentru turului doi de scrutin. În locul perdantei Silvia Radu a fost plasat Ion Ceban. Potrivit experților de la comunitatea Watch Dog, care au monitorizat mai multe buletine de știri în perioada 21 - 25 mai, promovarea socialistului Ceban este una vizibilă”* (29 mai) – în aceste enunțuri reporterii nu citează nicio sursă când folosesc termeni apreciativi „erou” sau „perdantă”. Acest fapt vorbește despre prezența opiniei jurnalistului în textul știrii.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

Majoritatea știrilor referitoare la promisiunile electorale ale candidatului PPDA/PAS/PLDM au fost făcute dintr-o singură perspectivă/sursă, fără ca reporterii să pună la îndoială fezabilitatea propunerilor sau să verifice în vreun fel afirmațiile făcute de candidat. La fel s-a procedat și în cazurile în care s-a vorbit despre afirmațiile și planurile candidatului PSRM Ion Ceban.

Cât privește știrile conflictuale sau în care apăreau unele acuzații, în general, reporterii au solicitat reacția părții vizate, respectând astfel normele deontologice și echilibrul surselor. Totuși au fost două cazuri în care reacția a lipsit. În subiectul în care este citat Vladimir Voronin cu declarația că anterior Ceban ar fi comis *„o ticăloșenie”*, reporterul nu menționează dacă vreodată socialistul a comentat acuzația și nu îi solicită o reacție nici acum, la momentul difuzării știrii. De asemenea, în mesajul de bilanț al campaniei electorale, Andrei Năstase a lansat acuzații la adresa Consiliului Coordonator al Audiovizualului și a posturilor TV ale companiei GBC, care *„au continuat linșajul în aplauzele hidoase ale CCA-ului”*, dar și la adresa

lui Ion Ceban, care ar fi „preluat întocmai stilul, mijloacele și informațiile mincinoase ale holdingului lui Plahotniuc din campania prezidențială”. În știre nu au existat reacții de la CCA, GBC sau Ion Ceban. La final reporterul a menționat: „Anterior, conducerile PD și PSRM au negat că ar avea vreun parteneriat”.

Limbajul și imaginile video utilizate

În limbajul folosit de reporterii Jurnal TV în perioada monitorizată a existat eticheta „oligarhul Vladimir Plahotniuc”, dar și calificativul „candidatul forțelor proeuropene și antioligarhice”, fără să se menționeze că drept „antioligarh” se identifică însuși candidatul. Alte abateri de la normele privind limbajul știrilor nu au fost constatate. De asemenea, nu s-au înregistrat tertipuri de montaj al imaginilor, în urma cărora ar fi distorsionată realitatea.

RTR Moldova

Implicarea în campania electorală

În campania electorală pentru turul doi de scrutin, postul privat de televiziune RTR Moldova a difuzat 22 de știri cu tangență electorală directă sau indirectă în buletinul de știri cotidian și în emisiunea de analiză „Vesti nedeli”, iar în zilele de 22-25 mai 2018 și la 30 mai 2018 pe pagina web au fost publicate alte 8 știri cu caracter electoral direct sau indirect. La rubrica „Alegeri locale noi 2018” din buletinul de știri, postul a continuat să mediatizeze activ activitățile de campanie ale celor doi concurenților electorali care au acces în turul doi al scrutinului. Totodată, RTR Moldova a prezentat și rezultatele oficiale ale alegerilor care au avut loc la 20 mai 2018 în municipiul Bălți, raportul de observare a alegerilor realizat de organizația Promo-Lex, a fost prezentată detaliat situația de conflict după contestarea de către PAS a alegerilor în comuna Jora de Mijloc, raionul Orhei etc. În emisiunea săptămânală „Vesti nedeli” din 26 mai 2018, postul a inclus mai multe materiale cu elemente de analiză a rezultatelor primul tur al scrutinului la Chișinău, cu participarea unor experți, dar și interviuri separate cu candidații Ion Ceban, PSRM, și Andrei Năstase, PPDA/PAS/PLDM.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

Cele mai multe materiale electorale au fost prezentate neutru, fiind inserate declarațiile concurenților, fără a ieși în evidență tendențiozitatea sau opinia autorului față de subiect sau protagoniști. Au existat totuși câteva cazuri când materialele au fost prezentate cu o anumită doză de tendențiozitate, iar selectarea informațiilor pentru publicare și a unghiului de abordare a indicat asupra prezentării părtinitoare a candidaților din turul doi.

În general, ambii concurenți electorali au fost prezentați într-un număr aproximativ egal de materiale: Andrei Năstase a avut 15 apariții în total (8 în context pozitiv, 5 în context neutru și 2 în context negativ), iar Ion Ceban a avut 14 apariții (8 în context pozitiv, 5 în context neutru și 1 în context mai mult negativ). Astfel, despre Ion Ceban telespectatorii au aflat în această perioadă că acesta îl va demite pe viceprimarul Nistor Grozavu (23 mai 2018, știre preluată de pe Tribuna.md), că are sute de inițiative pentru municipalitate și va soluționa problemele orașenilor (26 mai 2018, interviu cu candidatul), că va contribui la rezolvarea problemelor de care se ciocnesc suburbiile și va fi desemnat un viceprimar cu mandat special pentru aceste chestiuni (28 mai 2018), că știe cum să scape orașul de mirosul urât și cum să reabiliteze stația de epurare (29 mai 2018), că este și va rămâne deschis pentru locuitori, va asigura transparența activității Primăriei și consultarea publică a deciziilor; că este susținut de un grup de reprezentanți ai unor asociații obștești ale persoanelor cu dizabilități (31 mai 2018), că este mulțumit de campania electorală pe care a desfășurat-o în interesele chișinăuienilor (1 iunie 2018). Iar despre Andrei Năstase postul TV a informat că nu va participa la dezbaterile organizate de I. Ceban, deoarece acestea nu sunt organizate de instituțiile mass-media, iar socialiștii evită să se întâlnească cu oamenii și organizează aceste dezbateri din disperare (22

mai 2018, știre preluată de pe Deschide.md), că îl vor susține în turul doi partidele PPEM, PL și PUN (26 mai 2018, inclusiv interviu cu candidatul), că are soluții pentru problema transportului public din Capitală și propune implementarea noilor tehnologii pentru fluidizarea traficului (28 mai 2018), că promite să readucă legalitatea în autorizarea construcțiilor (29 mai 2018), că este susținut de un grup de reprezentanți ai cadrelor didactice și că promite oferirea unor granturi pentru antreprenorii din suburbii, în special pentru cei care creează locuri de muncă pentru persoanele cu dizabilități (31 mai 2018), că își propune să angajeze la Primărie doar persoane profesioniste și integre (1 iunie 2018).

La 25 mai 2018 pe pagina web www.rtr.md a fost preluată de pe site-ul Aif.md, afiliat PSRM, un articol tendențios, intitulat „În timpul campaniei electorale, Năstase a vorbit la un post TV din București” în care candidatul PPDA/PAS/PLDM a fost prezentat într-un context negativ, afirmându-se că acesta „fie a uitat pentru funcția de primar al cărei capitale candidează, fie a hotărât că nu are despre ce să comunice cu chișinăuienii și a plecat în plină campanie electorală în țara vecină pentru a cere ajutor de la „frații-români”.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

În perioada monitorizării, RTR Moldova a difuzat/publicat 4 materiale cu subiect controversat sau de conflict. În două din ele (22 mai 2018 – știrea de pe site despre refuzul lui A. Năstase de a participa la dezbaterile organizate de Ion Ceban; 29 mai 2018 – reportajul din buletinul de știri despre conferința de presă organizată de consilierii socialiști în fața sediului PPDA, cu acuzații că acest imobil a fost privatizat ilegal), postul a respectat principiul asigurării echilibrului surselor, prezentând opinia ambelor părți antrenate în conflict. În alte două materiale, însă, pluralismul de opinie nu a fost asigurat. Este vorba de știrea publicată pe site despre participarea lui Andrei Năstase la dezbateri la un post TV din București (25 mai 2018), unde candidatul vizat direct nu i s-a oferit spațiu pentru replică, dar și în interviurile cu cei doi candidați din emisiunea săptămânală „Vesti nedeli” din 26 mai 2018. Astfel, în interviul separat cu Ion Ceban acesta spune că Andrei Năstase are nevoie de o trambulină pentru Parlament și nu are inițiative pentru soluționarea problemelor orașului, la fel că Năstase are pete negre în biografia lui. Aceste declarații au rămas fără replica candidatului vizat, la fel ca și unele afirmații ale lui Năstase la adresa lui Ion Ceban, din interviul separat cu el care a fost difuzat în aceeași emisiune.

Limbajul și imaginile video utilizate

La capitolul imagini video utilizate, RTR Moldova a avut un comportament echilibrat, în corespundere cu normele etice și deontologice, la fel și în ce privește limbajul utilizat în buletinele de știri. Totodată, știrea republicată pe pagina web Rtr.md de pe site-ul Aif.md (25 mai 2018) contravine normelor deontologiei profesionale, conține mai multe etichete și elemente de limbaj peiorativ care îl iau în derâdere pe candidatul PPDA/PAS/PLDM Andrei Năstase (exemple: „el a declarat fără jenă că conaționalii noștri care se află în România trebuie să-și convingă rudele din Chișinău să-l voteze”, „utilizatorii rețelelor sociale au făcut o paralelă între el și Chirtoacă, punându-și întrebarea dacă candidatul forțelor „proeuropene” a luat o oală cu pământ moldovenesc în cele mai bune tradiții ale liberalului?”, „reamintim că anterior Andrei Năstase de trei ori s-a speriat să vină la dezbateri publice deschise cu Ion Ceban” etc.).

NTV Moldova

Implicarea în campania electorală

În turul al doilea de scrutin, care a acoperit perioada 21 mai – 2 iunie 2018, postul privat de televiziune NTV Moldova s-a implicat activ în reflectarea campaniei electorale, difuzând în total 40 de subiecte cu caracter electoral direct sau indirect, inserate la rubrica specială „Electorală. Alegeri locale noi 2018” și în afara acesteia. Materialele au vizat rezultatele primului tur de scrutin în localitățile în care au avut loc alegeri locale noi din 20 mai, programele electorale ale

celor doi concurenți rămași în cursa electorală, mesajele de susținere a unui candidat de către grupuri de persoane și organizații ale societății civile, pe de o parte, și acuzații la adresa celuilalt candidat, subiecte despre procesul electoral, rezultate ale monitorizării de către societatea civilă a campaniei electorale. Postul a avut și câteva știri cu tangență electorală indirectă, care l-au pus în lumină pozitivă pe candidatul PSRM – opinii despre demolarea unor case, monumente de arhitectură, o știre despre terenul de joacă pentru copii salvat de la distrugere de către fracțiunea PSRM în Consiliul Municipal, opinia președintelui Dodon cu privire la familia tradițională și altele.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

Majoritatea materialelor relevante – 27 – au încălcat principiul imparțialității și al obiectivității. Acestea au prezentat tendențios faptele, au filtrat/selectat informația, iar în unele cazuri au manipulat informația pentru a-l denigra pe unul dintre candidați. Realitatea a fost deseori prezentată din perspectiva unui singur concurent electoral, mai multe știri și reportaje conținând elemente discriminatorii. În multe cazuri, reporterii au amestecat faptele cu opiniile și au scos informația din context.

Știrile care l-au vizat pe Ion Ceban, candidatul PSRM, au fost de regulă voluminoase, au inclus informație detaliată despre programul electoral al acestuia și l-au prezentat drept singurul candidat capabil să aducă schimbarea în bine în Chișinău. Începând cu 21 mai, postul a informat aproape zilnic despre inițiativa lui Ion Ceban de a organiza dezbateri publice cu Andrei Năstase, candidatul PPDA/PAS/PLDM, precum și despre refuzul ultimului de a participa la acestea. Aceste dezbateri eșuate au fost reflectate în materiale detaliate, care au prezentat extrase din programul electoral al lui Ion Ceban. Astfel, NTV Moldova a informat despre inițiativele și demersurile fracțiunii PSRM împotriva „*fărădelegilor administrației publice locale din ultimii ani*” și soluțiile pentru problemele capitalei (22, 23, 24, 25, 28, 29 mai). Din alte materiale, telespectatorii au aflat că Ion Ceban are spirit de inițiativă (25 mai), îl intimidă pe Năstase prin prezența sa (25 mai), este singurul candidat capabil să rezolve problemele capitalei și e susținut de ofițeri (29 mai); susținut de persoane cu dizabilități (31 mai); de patrioții Moldovei (31 mai); de sportivi (31 mai); susținut de președintele Dodon (31 mai, 1 iunie); de oameni de știință și artă (31 mai); de medici (1 iunie). În total, Ion Ceban a fost protagonistul știrii sau/și a fost menționat de 24 de ori, dintre care în trei cazuri a fost vorba de context neutru, iar în 21 de știri – de context pozitiv. În concluzie, se poate afirma că NTV Moldova a făcut campanie electorală pentru candidatul PSRM pentru funcția de primar al municipiului Chișinău, care a beneficiat de reflectarea pozitivă masivă a activităților sale, dar și de mesaje de susținere, inclusiv din partea șefului statului.

În contrast, Andrei Năstase, candidatul PPDA/PAS/PLDM a fost citat și/sau menționat de 22 de ori, dintre care în 18 cazuri contextul a fost negativ, iar în patru – neutru. Lipsa candidatului PPDA/PAS/PLDM de la dezbaterile organizate de Ion Ceban a fost comentată în termeni negativi în materialele de la NTV Moldova, acesta fiind acuzat că s-ar *ascunde prin tufișuri, i-ar fi frică de Ceban, nu ar avea soluții, nu ar fi avut nicio inițiativă/demers pentru a rezolva problemele municipiului* etc. Telespectatorii au mai fost informați că Andrei Năstase apreciază sprijinul lui Dorin Chirtoacă, Iurie Leancă, Șalaru, aceștia din urmă fiind „*hoți și corupți*” (22, 23 mai), că Năstase apreciază ceea ce a făcut Dorin Chirtoacă în sistemul sănătății (22 mai), că Dorin Chirtoacă s-a aliat cu Andrei Năstase (23 mai), că dacă va fi ales, Năstase se va preocupa nu de problemele municipiului, ci de alegerile parlamentare (25 mai), că este „*susținut de toți corupții*” (25 mai), că „*Năstase nu poate formula niciun gând inteligibil*” (25 mai); adepții lui Năstase îndeamnă la ură și discriminare (28 mai), că sediul PPDA a fost privatizat ilegal (29 mai); Năstase minte când spune că există o decizie CEDO cu privire la sediul PPDA (30 iunie); Năstase e susținut financiar în campanie de nașul lui Chirtoacă (1 iunie); Andrei Năstase este corupt, neprofesionist, continuă schemele începute de primarul precedent (30 iunie), dacă va fi ales, Năstase va face ceea ce a făcut Chirtoacă (31 mai), Năstase e populist (31 mai); a încălcat Codul electoral (1 iunie), Andrei Năstase e fără soluții și echipă (1 iunie).

Tendențiozitatea autorilor a fost evidentă în știrea din 22 mai, despre absența lui Andrei Năstase de la dezbateri – Ion Ceban lansează acuzații că Năstase ar fi susținut de „*Iurie Leancă, hoț de drumul mare*”, de Anatol Șalaru care tot e hoț, iar Vasile Năstase a privatizat ilegal sediul PPDA.

În câteva cazuri au fost înregistrate știri manipulatorii, structurate astfel încât să-l pună în lumină negativă pe candidatul PPDA/PAS/PLDM. Astfel, într-un material pus pe post pe 22 mai, NTV Moldova informa că Andrei Năstase laudă ce a făcut Dorin Chirtoacă în sistemul sănătății. Materialul construiește un scenariu în jurul unei afirmații de-a lui Năstase la o întâlnire cu medicii, potrivit căreia în ultimii ani au fost înregistrate anumite progrese în sistemul sănătății. Autorul și-a propus drept scop să demonteze această afirmație prin inserarea unor detalii menite să arate starea dezastruoasă de lucruri în acest sistem. Materialul include imagini de pe rețele de socializare, menționând că acestea prezintă condițiile insalubre din spitalele din Chișinău (imagini cu „*șobolani care mănâncă din farfuriile pacienților*”), după care este inclusă din nou declarația lui Năstase care „*a promis să facă același lucru*”. Modul în care a fost realizat acest material contravine normelor profesionale și deontologice, dar și Codului Audiovizualului care prevede că sensul realității nu trebuie să fie deformat prin tertipuri de montaj, comentarii, mod de formulare sau titluri (Art.7(4)).

O altă știre cu tentă manipulatorie care a interpretat informația astfel încât să-l pună în lumină proastă pe Andrei Năstase a fost difuzată la 25 mai: „*Andrei Năstase va folosi funcția în scopuri politice pentru a obține rezultate mai bune în parlamentarele din toamnă*”, afirmă prezentatorul, cu trimitere la Maia Sandu, lidera PAS. Potrivit acestuia, Sandu ar fi declarat că „*alegătorii PAS și PPDA sunt descurajați, iar Primăria va fi instrumentul potrivit pentru a acumula puncte politice la toamnă*”. Declarația Maiei Sandu inserată în știre spune altceva: „*Câștigul lui Andrei Năstase la Primărie ar readuce încrederea mai multor oameni, care astăzi se gândesc că e prea târziu pentru schimbare, că nu se mai poate face nimic. Ar readuce încrederea acestor oameni și noi am fi mult mai puternici la parlamentare, afirmă Maia Sandu.*” Și materialul din 30 iunie în care Năstase este acuzat că ar fi mințit cu privire la decizia CEDO privind privatizarea sediului PPDA prezintă tendențios subiectul, de la dezbaterile organizate de Promo-Lex fiind selectată doar informația care să susțină teza că Năstase nu a putut răspunde clar și că Ceban ar fi demonstrat că acesta ar minți. La fel, știrea din 28 mai intitulată tendențios și manipulator „*Ura, oferta electorală a lui Năstase*” informează din start că societatea civilă condamnă discursul plin de ură promovat de echipa lui Năstase. În continuare, din text aflăm că nu e vorba de Andrei Năstase, ci de susținătorii acestuia, care i-ar fi numit „*oi*” pe acei l-au votat pe Ceban, iar unii consideră că aceștia ar trebui „*uciși*”.

În perioada de raport, postul NTV Moldova a recurs un procedeu de manipulare prin selectarea informației negative și transfer de imagine. Astfel, în mai multe știri, s-a făcut legătura dintre Andrei Năstase și fostul primar de Chișinău, Dorin Chirtoacă (PL) care a demisionat, fiind cercetat pentru posibile fapte de corupție, pentru a transfera imaginea negativă a PL asupra candidatului PPDA/PAS/PLDM: 22 mai – Andrei Năstase îl laudă pe Chirtoacă, 23 mai – Chirtoacă, alături de Andrei Năstase; 28 mai – Târgul electoral (Andrei Năstase a promis că nu va demite reprezentanții PL în schimbul sprijinului PL), 30 mai – Patrioții votează pentru Ion Ceban (Năstase va face ceea ce a făcut și Chirtoacă); 30 mai – Năstase, finanțat de nașul lui Chirtoacă.

În mai multe știri, faptele au fost amestecate cu opiniile autorilor: de exemplu, în știrea din 23 mai despre presupusa alianță a lui Năstase cu fostul edil al capitalei Chirtoacă se spune că „*eșecul teribil pe care l-a suferit PL nu l-a împiedicat pe Dorin Chirtoacă să se alieze cu Andrei Năstase. Și astăzi simpatizanții lui Andrei Năstase au încercat să aprindă spiritele, iar Ion Ceban din nou a dat dovadă de spirit*”, afirmă reporterul în știrea din 25 mai de la dezbaterile publice. La 25 mai, în materialul despre participarea lui Ion Ceban la una din întâlnirile electorale ale lui Andrei Năstase autorul își dă cu părerea afirmând că „*Năstase toată*

săptămâna s-a ascuns de Ion Ceban”, că „prezența lui Ion Ceban l-a dezorientat pe candidatul PPDA, care nu a putut formula un gând inteligibil în prezența lui Ion Ceban”.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

În perioada 21 mai – 3 iunie 2018, 13 din cele 40 materiale cu caracter electoral puse pe post de NTV Moldova au vizat subiecte controversate și în 11 cazuri nu a fost asigurat dreptul la replică. În unele cazuri reporterii au menționat că Năstase *nu a răspuns la telefon, nu a comentat deocamdată acuzațiile sau nu ar fi confirmat sau infirmat acuzațiile pe rețelele de socializare*. Exemple: în materialul din 22 mai despre dezbaterile organizate de Ion Ceban și absența lui Andrei Năstase sunt lansate diverse acuzații la adresa candidatului PPDA/PAS/PLDM și a altor personaje politice, fără a fi inclusă replica acestora, menționându-se că acesta nu a comentat deocamdată aceste acuzații. Nu e clar dacă reporterii au făcut demersuri pentru a obține opinia celor acuzați. În aceeași știre, spre final sunt incluse informații despre mașinile din proprietatea lui Năstase și se menționează că acesta nu a răspuns la telefon pentru a comenta. La 22 mai știrea care transmite mesajul că Năstase va face ceea ce a făcut și Dorin Chirtoacă când era la Primărie nu conține replica candidatului Năstase. La 23 mai, în știrea de la dezbaterile publice cu Ion Ceban sunt incluse acuzații de corupție la adresa unor lideri politici, dar nu e inclusă și replica acestora. La 25 mai, Andrei Năstase e acuzat de un invitat al unei emisiuni de la NTV că ar fi corupt, dar opinia lui Năstase lipsește. A rămas dezechilibrat materialul din 28 mai – Târgul electorală – despre flash mob-ul organizat de PSRM în fața sediului PL, care lansează acuzații de corupție la adresa lui Năstase și a PL, menționându-se că Năstase ar fi ajuns la o înțelegere cu PL să le ofere protecție reprezentanților PL în Primărie. Năstase nu a infirmat, nici nu a confirmat acest lucru pe rețele de socializare, se spune în material. Știrea din 28 mai intitulată „*Ura, oferta electorală a lui Andrei Năstase*” nu a conținut opinia celor vizați.

Limbajul și imaginile video utilizate

În știrile electorale difuzate de NTV Moldova în perioada monitorizată au fost incluse adjective, aprecieri, note subiective, accente, în măsură să distorsioneze faptele relatate și să influențeze opinia publicului. În unele cazuri, au fost incluse etichete atribuite de surse lui Andrei Năstase – *o nulitate, un diletant* (29 mai), *hoț – s-au unit hoții, corupții, s-a produs marea unire* (28 mai), *Iurie Leancă e un hoț* (22 mai), *Șalaru un hoț* (22 mai, 23 mai), *Năstase – corupt, neprofesionist* (30 iunie).

Limbajul diferențiat folosit în raport cu претендентii la funcția de primar al municipiului Chișinău a fost evident în mai multe știri. De asemenea, postul a utilizat imagini care pot induce consumatorul de informație în eroare – imaginea cu șobolanii din spitale (22 mai).

Accent TV

Implicarea în campania electorală

În perioada 21 mai – 3 iunie 2018, postul privat cu acoperire regională Accent TV a difuzat 45 de materiale cu caracter electoral, inserate la rubrica „*Alegeri locale noi 2018*” sau în afara acesteia. În mare parte materialele au reflectat aceleași subiecte ca și NTV Moldova: dezbaterile eșuate organizate de candidatul PSRM, Ion Ceban, programele electorale ale celor doi concurenți, conferințe de presă ale unor grupuri de persoane care și-au anunțat susținerea pentru Ion Ceban și l-au criticat pe contracandidatul său, Andrei Năstase, PPDA/PAS/PLDM, dar și alte materiale despre procesul electoral. Știrile cu caracter electoral indirect au informat despre un teren de joacă salvat de la distrugere de consilierii PSRM, despre susținerea de către președintele Dodon a familiei tradiționale sau despre demolarea unui monument de arhitectură în Chișinău.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

Perspectiva reflectării subiectelor a fost aceeași ca și la NTV Moldova. Marea majoritatea a materialelor – 32 din 45 – au fost realizate cu abateri de la normele profesionale și

deontologice, fiind remarcată lipsa evidentă a imparțialității și obiectivității. De multe ori, reporterii au amestecat faptele cu opiniile personale și au selectat informațiile tendențios, astfel încât un candidat să fie favorizat, iar altul – defavorizat.

Candidatul PSRM la funcția de primar al municipiului Chișinău, Ion Ceban, a fost favorizat în marea majoritate a subiectelor în care a fost vizat direct sau indirect. Acesta a apărut de 21 de ori în context pozitiv și de cinci ori în context neutru. De foarte multe ori, în deschiderea blocului electoral de știri, prezentatoarea anunța că în turul al doilea de scrutin candidează doi candidați, Ion Ceban fiind candidatul care în primul tur l-a depășit pe Andrei Năstase cu 10%. Materialele în care a fost citat sau menționat Ion Ceban au informat detaliat despre programul electoral al acestuia, știrile fiind făcute în baza dezbatelor publice la care nu a participat contracandidatul său Andrei Năstase, au inclus mesaje de susținere din partea diferitelor grupuri de persoane (sportivi, medici, veterani, patrioți, consumatori, oameni de cultură și artă) și îndemnul președintelui Igor Dodon de a-l vota pe candidatul PSRM.

În același timp, Andrei Năstase a fost defavorizat de către postul de televiziune Accent TV, prin titluri și texte subiective, cu intercalarea în știri a comentariilor sau/și a opiniilor. Un astfel de tratament a fost aplicat aproape de fiecare dată în raport cu Andrei Năstase, care a apărut de 17 ori în context negativ, și de șase ori în context neutru. Exemple de știri tendențioase: în știrea din 22 mai despre faptul că Andrei Năstase nu s-a prezentat la dezbatările publice organizate de Ion Ceban se face o paralelă, autorul precizând că în primul tur un alt candidat, la fel, a evitat să participe la dezbateri și a acumulat un scor mic (referință la candidata independentă Silvia Radu, care nu a ajuns în turul al doilea, deși era creditată cu șanse mari).

La 24 mai, în știrea despre o întâlnire a lui Andrei Năstase cu alegătorii accentul se pune pe faptul că acesta refuză să participe la dezbateri, nu pe ceea ce a vorbit la întâlnire. La 29 mai, Accent TV informează că Năstase își divizează echipa pe principii de naționalitate, creând confuzie – or, din textul știrii devine clar că Năstase nu vede o problemă în faptul că mulți membri ai PPDA sunt de diferite naționalități, în timp ce titlul, așa cum e formulat, lasă impresia că ar exista probleme.

În 17 cazuri faptele nu au fost separate de opinii, reporterul punând diverse accente pentru a nuanța anumite lucruri: în materialul din 25 mai intitulat „*Ceban: PSRM a fost întotdeauna alături de oameni*”, cu referire la întrebările incomode adresate lui Ion Ceban, reporterul menționează: „*Candidatul socialist nu s-a pierdut cu firea și a răspuns foarte clar la întrebări*”. „*Dacă muntele nu merge la Mohamed, atunci Mohamed merge la munte*” – afirmă prezentatoarea în altă știre din 25 mai despre participarea lui Ion Ceban la una din întâlnirile electorale ale lui Andrei Năstase. În știre sunt incluse informații false, afirmându-se că participanții la întâlnire l-au întâlnit pe Ceban cu aplauze. Coloana sonoră conține aplauze, din imagine însă nu e clar dacă acestea sunt pentru Ceban sau pentru Năstase. De notat că din imaginile puse pe post de alte posturi TV este clar că participanții aplaudă după intervenția lui Andrei Năstase. La 25 mai, în știrea despre vizita lui Andrei Năstase la București se spune că în loc să se întâlnească cu oamenii, el merge la București, informația fiind selectată astfel încât să-l pună în lumină negativă pe candidatul PPDA/PAS/PLDM, ironizând că acesta ar fi încurcat termenul primar cu termenul premier – „Năstase crede că a concurat pentru postul de premier!”. La 26 mai, Accent TV difuzează o știre tendențioasă intitulată „*Chirtoacă face front comun cu Andrei Năstase*”, care face o analiză a procentajului acumulat de PL în primul tur, apoi se vorbește despre scandaluri de corupție, despre arestul lui Dorin Chirtoacă, știrea finalizând cu problemele din sistemul de sănătate și imagini cu șobolani preluate de pe rețele de socializare.

Alte exemple de știri în care faptele nu au fost separate de opinie: „*deși dezbaterile au avut și moderator, Andrei Năstase a spus că are altceva de făcut*” (26 mai), „*Andrei Năstase nu a putut da un răspuns clar și fără echivoc*” (29 mai), „*cu câteva zile până la alegeri, Năstase brusc și-a amintit de construcțiile ilegale*”, și „*reprezentanții PSRM sunt de jure acei care luptă cu construcțiile ilegale*” (29 mai), „*cu cit mai aproape de alegeri, cu atât mai sonore sunt*

promisiunile”, „*Năstase a promis să transforme viața oamenilor într-o sărbătoare eternă*” (31 mai), „*Năstase nu a putut să răspundă coerent la nicio întrebare*” (30 iunie).

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

În perioada monitorizată, Accent TV a difuzat 10 subiecte electorale conflictuale, opt din ele fiind dezechilibrate, fără a include și opinia celor vizați. De exemplu, știrea din 23 mai despre dezbaterile publice organizate de Ion Ceban conține acuzații de corupție la adresa mai multor actori politici, fără a include și replica acestora; în același timp, în știrea despre susținerea lui Ion Ceban de către Agenția pentru protecția consumatorului se spune că Andrei Năstase s-ar fi adresat la Agenție pentru susținere, dar nu a vrut să asculte doleanțele lor. Opinia reprezentanților PPDA lipsește din știre. Materialul din 26 mai, potrivit căruia Maia Sandu ar afirma că Andrei Năstase va folosi funcția de primar pentru a acumula puncte politice la parlamentare, nu este echilibrat. La fel, au rămas dezechilibrate știrile despre presupusa alianță dintre Dorin Chirtoacă și Andrei Năstase (26 mai), despre acuzațiile privind discursul de ură din partea PPDA (28 mai), flash mob-ul organizat de PSRM în fața sediului PL (28 mai), de la conferința persoanelor cu dizabilități, de la conferința organizației Patrioții Moldovei (30 iunie).

Limbajul și imaginile video utilizate

Limbajul utilizat în raport cu concurenții electorali a fost de cele mai multe laudativ la adresa lui Ion Ceban. În raport cu Andrei Năstase, postul a recurs în unele cazuri la limbaj ironic, peiorativ – „*Năstase a promis să transforme viața orășenilor într-o sărbătoare eternă, acesta dorește să facă o minune economică moldovenească*” (31 mai), „*Năstase nu poate încheia răspunsuri coerente*” (29 mai). De asemenea, postul a citat fidel unele surse care au folosit etichete cu referire la Andrei Năstase sau alți politicieni – „*hoț*”, „*corupt*”, „*nulitate*”. Într-un caz, în știre au fost incluse imagini manipulatorii, susceptibile de a induce publicul în eroare (26 mai, „*Chirtoacă face front comun cu Andrei Năstase*”).

TV 8

Implicarea în campania electorală

În perioada 21 mai – 2 iunie 2018, postul privat de televiziune cu acoperire regională TV 8 a reflectat campania electorală pentru alegerile locale noi în zece buletine de știri de la ora 19.00. În total, postul a difuzat 29 de subiecte electorale directe și două cu caracter electoral indirect. Subiectele au vizat rezultatele primului tur al alegerilor locale noi, anunțurile făcute de partidele și candidații care nu au trecut în turul II cu referire la candidatul rămas în cursă pe care îl susțin, programele electorale și activitățile celor doi candidați care continuă cursa electorală, dar și informații despre procesul electoral. Un subiect difuzat în afara rubricii speciale dedicate alegerilor s-a referit la panourile publicitare ale candidaților care nu au trecut în turul II, iar într-un altul, dedicat Zilei internaționale a protecției drepturilor copiilor, aceștia au fost întrebați ce trebuie să facă viitorul primar pentru ei.

Cei doi candidați care au continuat cursa pentru Primăria municipiului Chișinău au apărut direct sau indirect în știrile electorale de la TV 8 după cum urmează: Andrei Năstase (PPPDA/PAS/PLDM) – în 14 materiale, și Ion Ceban (PSRM) – în zece materiale. Alte două subiecte au vizat-o pe Silvia Radu, candidată independentă în primul tur (21 mai). De asemenea, patru știri din perioada monitorizată au reflectat rezultatele alegerilor din comuna Jora de Mijloc din raionul Orhei.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

În general, postul de televiziune TV 8 a respectat principiul imparțialității și al obiectivității în reflectarea subiectelor electorale, iar un partizanat politic evident nu a fost observat. Niciunul dintre candidați nu a fost favorizat sau defavorizat în mod deschis. Totuși, în câteva rânduri s-au atestat ușoare elemente de subiectivitate din partea jurnaliștilor. Acestea s-au strecurat atât în titlurile știrilor (pe burtiere), cât și în unele texte. Astfel, o știre electorală difuzată pe 25 mai

este intitulată „Năstase, obsesia lui Ceban”, iar în text faptele nu sunt separate de opinie, relatând despre faptul cum Ion Ceban „a dat buzna la întâlnirea lui Năstase cu alegătorii”. Într-o altă știre, difuzată pe 30 mai și intitulată „i-au mobilizat susținătorii”, în textul materialului se afirmă: „câteva ONG-uri, unele total necunoscute, și-au anunțat susținerea pentru Ion Ceban”. Pe de altă parte, „un grup de profesori a chemat locuitorii Chișinăului să-și dea votul pentru candidatul dreptei pro-europene, Andrei Năstase”. În acest fel, candidatul socialist Ion Ceban este defavorizat în raport cu Andrei Năstase. Aceeași manieră de prezentare a faptelor se atestă în subiectul difuzat pe 1 iunie, intitulat „Agitație electorală în ultima zi/Ceban și Năstase au primit mesaje de susținere”. Mai exact, introducerea în subiect este prezentată în felul următor: „mai mulți medici cheamă oamenii să iasă la vot și să-l voteze pe socialistul Ion Ceban. Ei argumentează că programul lui electoral este mai bun. Asta, după ce cu câteva săptămâni în urmă Ceban a promis lucrătorilor medicali adaosuri la salarii și chiar locuințe sociale. După difuzarea unei declarații făcute de Ion Ceban pe 7 mai cu referire la acțiunile pe care ar urma să le întreprindă în calitate de primar în raport cu lucrătorii medicali, știrea continuă astfel: „asta declara Ion Ceban pe 7 mai...., iar astăzi reprezentanții unei asociații medicale au decis să facă agitație electorală în favoarea lui.” De cealaltă parte, textul știrii accentuează faptul că „la rândul său, Andrei Năstase a primit mesaje de susținere de peste Prut, de la primarul din Cluj-Napoca, Emil Boc, dar și de la sportivul Cătălin Moroșanu... Și liderul Partidului Popular European a postat un mesaj pe pagina sa de Twitter, în care a scris că Andrei Năstase este un candidat antioligarhic, capabil să modernizeze capitala...” Și în acest caz poate fi sesizată o oarecare favorizare a candidatului PPPDA/PAS/PLDM în raport cu cel al PSRM. În total, Ion Ceban a fost citat/menționat de 10 ori, dintre care în șase cazuri în context neutru și în patru - în context negativ. Andrei Năstase a beneficiat de patru apariții/mențiuni în context pozitiv și șase – neutru.

În același context, ar mai putea fi menționate câteva materiale în care au fost vizați alți actori decât cei doi concurenți electorali pentru Primăria Chișinău. De exemplu, pe 21 mai, în știrea despre rezultatul general al primului tur al alegerilor, referindu-se la candidata independentă Silvia Radu, textul știrii menționează că la sediul de campanie al acesteia „erau mai mulți jurnaliști decât susținători”, iar declarația Silviei Radu privind încheierea activității la Primărie a fost prezentată de TV 8 într-o știre intitulată „Rămas bun, Silvia Radu!”. În ambele cazuri poate fi sesizată o ușoară tendențiozitate în prezentarea faptelor. La fel, în două știri despre contestația depusă de lidera PAS, Maia Sandu, privind alegerea Marinei Tauber (Partidul Politic „Șor”) în calitate de primar al comunei Jora de Mijloc, au fost inserate elemente de comentariu/opinie. Astfel, în subiectul „Au cântat la judecătorie”, difuzat pe 24 mai, găsim următoarele expresii: „au transformat manifestația într-un show cu poezie” sau „după ce au obosit să strige, manifestații au pornit muzica”, iar în subiectul „Cu membrii în autobuze”, difuzat pe 28 mai, altele, cum ar fi: „tradițional, poeziile au fost nelipsite de la protestul susținătorilor partidului „Șor””, „de data aceasta, poeta i-a dedicat câteva strofe Maiei Sandu”, sau „microfonul se deconecta de fiecare dată când încerca să o critice pe Maia Sandu”.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

Postul de televiziune TV 8 a asigurat echilibrul surselor în toate cele nouă subiecte conflictuale/controversate pe care le-a difuzat, prezentând opinia tuturor părților vizate. Într-un caz s-a precizat faptul că cei doi candidați la funcția de primar al municipiului Chișinău nu au comentat rezultatele raportului Promo-Lex.

Limbajul și imaginile video utilizate

În perioada 21 mai – 2 iunie 2018, postul de televiziune TV 8 nu a utilizat, în subiectele cu caracter electoral, etichete, expresii discriminatorii sau alte elemente lingvistice neconforme normelor deontologice. Totuși, în două subiecte despre alegerile din Jora de Mijloc, o parte vizată a utilizat expresii și cuvinte jignitoare, de natură personală/intimă la adresa liderului PAS Maia Sandu („scumpa, nerecunoscătoarea și lipsita de scrupule Maia!”, „nu ai fost în stare nici măcar să îți aranjezi propria viață”, „fără a face fericit măcar un om, cum propui să faci fericit un popor?”, 22 mai, și „o nemernică, care nu a făcut nimic în viața aceasta”, 28 mai). La rândul

lor, imaginile difuzate în cadrul subiectelor cu caracter electoral au fost conforme cu normele profesionale. Postul nu a utilizat colaje, imagini de arhivă sau alte elemente în măsură să deformeze realitatea, să inducă în eroare telespectatorul sau să defavorizeze/favorizeze un candidat electoral sau altul.

Pro TV Chișinău

Implicarea în campania electorală

În perioada 21 mai – 2 iunie, postul privat de televiziune cu acoperire regională Pro TV Chișinău a reflectat turul al doilea al campaniei electorale pentru alegerile locale noi în 46 de subiecte electorale directe sau indirecte, difuzate în 12 buletine de știri de la ora 20.00. Materialele au fost inserate atât la rubrica „Alegeri locale noi 2018” (27), cât și în afara acesteia (19). Subiectele s-au referit la rezultatele primului tur al alegerilor locale noi, campania electorală a celor doi candidați rămași în cursă pentru Primăria municipiului Chișinău, dar și la procesul electoral. Alte subiecte au vizat-o pe candidata independentă din turul întâi Silvia Radu, declarațiile reprezentanților PDM privind turul al doilea și interceptarea telefonică a discuției dintre Andrei Năstase și mama sa, precum și s-au referit la o eventuală candidatură pe care ar fi avut-o PAS pentru alegerile locale noi și la participarea lui Andrei Năstase la marșul organizat de mai mulți părinți pentru a cere condiții mai bune în vechea școli. De asemenea, Pro TV Chișinău a difuzat un subiect, în care copiii vorbesc despre problemele Chișinăului și spun ce așteaptă de la noul primar, și altul despre părerile deputaților moldoveni cu privire la profilul viitorului edil. În trei rânduri (pe 22 mai, 31 mai și 2 iunie) blocul știrilor electorale nu a fost delimitat de celelalte știri în principalul buletin informativ.

Cei doi candidați rămași în cursa electorală pentru Primăria municipiului Chișinău au apărut direct sau indirect în știrile electorale de la Pro TV Chișinău după cum urmează: Ion Ceban (PSRM) – în 16 materiale, și Andrei Năstase (PPDA/PAS/PLDM) – în 15 materiale.

Imparțialitate și obiectivitate. Partizanat politic

Per ansamblu, postul privat de televiziune Pro TV Chișinău a respectat principiul imparțialității și al obiectivității în relatarea subiectelor electorale, iar o favorizare evidentă a unui candidat nu a fost observată. Totuși, în câteva materiale postul TV nu a asigurat cel mai înalt grad de acuratețe, inserând elemente de comentariu/opinie în știre. Astfel, într-un subiect despre panourile prin care Ion Ceban îl invită pe Andrei Năstase la dezbateri publice, difuzat pe 24 mai, reporterul spune: *„de ieri, Ceban îl invită (pe Năstase) nu doar strigând de la tribună...”*, iar în altul, cu referire la același subiect, difuzat pe 25 mai, jurnalistul comentează modul de organizare a dezbaterii publice organizate de candidatul socialist astfel: (Ion Ceban) *„și-a ținut discursul la umbră, în timp ce susținătorii și jurnaliștii au stat în soare”*. Tot pe 25 mai, într-un material despre prezența lui Ion Ceban la o întâlnire electorală a lui Andrei Năstase, reportera afirmă că *„după un discurs lung, în care aruncă ofense la adresa contracandidatului său, Năstase își ia rămas bun și pleacă”*, fără ca „lungimea” discursului și nici „ofensele” menționate să fie evidente în material. În același timp, candidatul la funcția de primar al municipiului Chișinău Andrei Năstase (PPDA/PAS/PLDM) apare într-un subiect despre un protest organizat de mai mulți părinți și copii, prin care cer condiții mai bune în vechea școli, difuzat de Pro TV Chișinău pe 1 iunie, în afara rubricii dedicate știrilor electorale. Deși în material se menționează faptul că ambii candidați au fost invitați să se alăture protestatarilor, și se prezintă postarea lui Ion Ceban de pe rețelele de socializare cu ocazia Zilei Internaționale a protecției drepturilor copilului, candidatul PPDA/PAS/PLDM a fost favorizat prin faptul că apare direct în produsul jurnalistic, este intervievat și își exprimă opinia vizând nu doar protestul, dar și absența lui Ion Ceban la eveniment, fiind prezent în mai multe imagini. În plus, „replica” de pe Facebook a lui Ion Ceban nu se referă la evenimentul abordat de către postul TV în subiectul menționat și astfel s-a creat impresia că socialistului nu-i pasă de condițiile din vechea școli.

În marea majoritate a cazurilor, Andrei Năstase, PPDA/PAS/PLDM, a apărut în context neutru (13), și câte o dată a fost prezentat în lumină pozitivă și negativă. Ion Ceban, PSRM, a fost citat/menționat de 14 ori în context neutru și de 2 ori în context negativ.

Corectitudinea și echilibrul surselor. Pluralismul de opinie

Postul de televiziune Pro TV Chișinău a asigurat echilibrul surselor în toate cele 11 subiecte conflictuale/controversate pe care le-a difuzat, prezentând opinia tuturor părților vizate. Într-un caz s-a precizat faptul că cei doi candidați la funcția de primar al municipiului Chișinău nu au reacționat la rezultatele raportului Promo-Lex privind neregulile depistate de către observatori în campania electorală a celor doi pretendenți la fotoliul de primar. De asemenea, într-un material difuzat pe 21 mai, intitulat „*Sondaje vs rezultate*”, deși se face referire la patru sondaje de opinie care au prezis rezultatele primului tur al alegerilor locale noi, rezultate care nu s-au confirmat, este prezentată reacția și explicația datelor din partea unei singure companii sociologice care a realizat unul dintre sondaje. Prin urmare, în acest caz, un grad mai mare de pluralism al opiniilor ar fi fost asigurat de către postul de televiziune dacă prezenta opiniile sau reacțiile tuturor celor patru instituții vizate în produsul jurnalistic.

Limbajul și imaginile video utilizate

În perioada 21 mai – 2 iunie 2018, postul privat de televiziune cu acoperire regională Pro TV Chișinău a utilizat, în textele subiectelor electorale, un limbaj adecvat și conform cu normele deontologice. Jurnaliștii nu au folosit etichete, ofense, cuvinte, expresii sau fraze jignitoare sau discriminatorii la adresa candidaților la funcția de primar al municipiului Chișinău. Într-un subiect despre alegerile din Jora de Mijloc, inserat în buletin în afara rubricii speciale dedicate alegerilor, o parte vizată a adresat etichete și cuvinte jignitoare liderului PAS Maia Sandu („*o nemernică, care nu a făcut nimic în viață*”, 28 mai). Imaginile difuzate în cadrul subiectelor cu caracter electoral au fost conforme cu normele profesionale. Postul nu a utilizat colaje, imagini de arhivă sau alte elemente în măsură să deformeze realitatea, să inducă în eroare telespectatorul sau să defavorizeze/favorizeze un candidat electoral sau altul.

Concluzii generale

Rezultatele monitorizării a 10 posturi de televiziune în perioada 21 mai – 2 iunie 2018 arată că o parte din radiodifuzori au reflectat relativ neutru candidații în alegerile locale noi din 3 iunie 2018, iar altă parte au făcut partizanat politic, favorizând sau defavorizând un candidat sau altul.

- Postul public Moldova 1 și posturile private RTR Moldova și Pro TV au avut un comportament relativ echilibrat, oferind acces ambilor concurenți electorali în știri, fără a favoriza sau defavoriza evident vreunul dintre ei.
- Postul TV 8 i-a reflectat pe ambii candidați neutru, fiind totodată evident un ușor dezechilibru în favoarea candidatului PPDA/PAS/PLDM, Andrei Năstase, care a fost reflectat în câteva rânduri și în context pozitiv, și în defavoarea candidatului PSRM Ion Ceban, reflectat și în context negativ.
- Radiodifuzorii naționali Prime TV, Canal 2 și Publika TV, care au anunțat că nu vor reflecta campania electorală, au difuzat mai multe materiale cu caracter electoral prin care l-au favorizat pe candidatul PSRM Ion Ceban, și l-au defavorizat pe candidatul PPDA/PAS/PLDM, Andrei Năstase.
- Jurnal TV a oferit acces în știri ambilor candidați, care au fost prezentați în contexte diferite. Candidatul PPDA/PAS/PLDM Andrei Năstase a fost favorizat masiv, prin reflectare exclusiv pozitivă, iar candidatul PSRM Ion Ceban a fost prezentat atât în lumină negativă, cât și neutră, și pozitivă.
- NTV Moldova și Accent TV l-au promovat masiv pe candidatul PSRM Ion Ceban la Primăria Chișinău și l-au defavorizat masiv pe Andrei Năstase, PPDA/PAS/PLDM, pe care l-au prezentat exclusiv în lumină negativă.

Recomandări

- Radiodifuzorii să utilizeze rapoartele de monitorizare ca instrumente de autoreglementare și să elimine carențele astfel încât activitatea lor să fie conformă cu normele legale și Codul deontologic al jurnalistului și să:
 - informeze corect, imparțial și echidistant alegătorii;
 - renunțe, în știri, la aprecierea/comentarea evenimentelor electorale ale partidelor politice sau a reprezentanților acestora;
 - elimine discriminările în aplicarea principiului pluralismului și diversității de opinie și în oferirea dreptului la replică;
 - reflecte veridic evenimentele fără a deforma sensul realității prin montaj și comentarii, respectând principiul de informare din mai multe surse.
- CCA să se autosesizeze și să folosească rapoartele de monitorizare pentru a evalua dacă posturile tv monitorizate au respectat dreptul locuitorilor RM la informare completă, obiectivă și veridică.
- CCA să elaboreze instrumente de intervenție și să le aplice prompt și eficient în cazurile derogărilor de la normele legale admise de radiodifuzori în reflectarea campaniilor electorale pentru a asigura o informare adecvată a electoratului prin intermediul programelor audiovizuale.

Anexă

Studiu de caz nr.5. Prime TV nu a reflectat campania electorală, precum s-a angajat, dar a făcut agitație electorală, deși nu s-a angajat.

Prezentul Studiu de caz analizează modul în care Prime TV, în principala ediție informativă a zilei, a abordat subiecte electorale în ultima săptămână dinaintea turului doi al alegerilor locale noi pentru funcția de primar al municipiului Chișinău din 3 iunie 2018.

Reamintim că Prime TV, de rând cu alte televiziuni cu acoperire națională (Canal 2, Publika TV, Canal 3), a anunțat oficial Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA) că nu va reflecta campania electorală pentru alegerile locale noi din 20 mai. Din acest motiv televiziunea nu a fost inclusă în lista canalelor pe care urma să le monitorizeze CCA. Totuși, până la primul tur de scrutin Prime TV a reflectat campania electorală, dar de o manieră departe de rigorile legale și normele profesionale. Acest fapt a trezit îngrijorarea unei membre a CCA care s-a autosesizat, a câtorva organizații ale societății civile (Asociația „WatchDog.md, CJI, Coaliția civică pentru Alegeri Libere și Corecte), doi candidați la funcția de primar al mun. Chișinău (Valeriu Munteanu și Alexandr Roșco), care au solicitat autorității de reglementare să reacționeze corespunzător. CCA a dispus monitorizarea comportamentului în alegeri a Prime TV și a altor patru canale („Publika TV”, „Canal 2”, „Canal 3” și „CTC Moldova”). Rezultatele monitorizării au demonstrat că televiziunile nu au respectat prevederile art. 7 alin. (2) și alin. (3) și alin. (4) lit. c) din Codul audiovizualului, fapt pentru care posturile respective au fost sancționate cu avertizare publică.

Cadrul normativ:

Codul electoral, art. 69. Principii generale privind reflectarea alegerilor de către mijloacele de informare în masă

(1) Radiodifuzorii, în cadrul tuturor programelor lor... au obligația de a respecta principiile de echitate, responsabilitate, echilibru și imparțialitate în reflectarea alegerilor.

(4) Mijloacele de informare în masă nu vor adopta tratamente privilegiate față de concurenții electorali în virtutea statutului social și/sau a funcțiilor pe care le dețin candidații acestora.

(7) Mijloacele de informare în masă au dreptul să reflecte alegerile și să informeze publicul cu privire la toate aspectele electorale liber de orice ingerință sau amestec din partea autorităților publice, concurenților/candidaților electorali sau a altor entități.

Codul electoral, art. 70. Particularitățile reflectării alegerilor de către mijloacele de informare în masă

(2) ... fiecare radiodifuzor depune la Consiliul Coordonator al Audiovizualului o declarație privind politica editorială pentru campania electorală... Controlul asupra respectării acestei obligații este exercitat de către CCA...

Codul audiovizualului, art. 7. Echilibrul și pluralismul politico-social

(2) Acordând timp de antenă unui partid sau unei mișcări politice pentru propagarea pozițiilor acestora, radiodifuzorul trebuie să ofere, de asemenea, în cadrul aceluiași gen de programe și la aceeași oră, timp de antenă altor partide și mișcări politice fără tergiversări neîntemeiate și fără a favoriza un partid anume, indiferent de procentajul reprezentării sale parlamentare.

(3) Pentru încurajarea și facilitarea exprimării pluraliste a curentelor de opinie, radiodifuzorii au obligația de a reflecta campaniile electorale în mod veridic, echilibrat și imparțial.

(4) Pentru a asigura în cadrul emisiunilor informative ale radiodifuzorilor respectarea principiilor echilibrului social-politic, echidistanței și obiectivității, aceștia vor plasa fiecare știre astfel încât:

- a) informația care compune știrea să fie veridică;
- b) să nu fie deformat sensul realității prin tertipuri de montaj, comentarii, mod de formulare sau titluri;
- c) în cazul subiectelor ce vizează situații de conflict, să se respecte principiul de informare din mai multe surse.

Codul de conduită al radiodifuzorilor

Art.3. Informațiile prezentate în cadrul programelor de știri și de actualități trebuie să se bazeze pe fapte și date ale căror veridicitate poate fi stabilită prin metode corespunzătoare de verificare.

Art.4. Informarea în probleme de interes public, de natură politică, economică, socială și culturală, trebuie să urmărească asigurarea imparțialității, echilibrului și favorizarea liberei formări a opiniilor, prin prezentarea punctelor de vedere ale tuturor părților implicate și, după caz, a principalelor puncte de vedere aflate în opoziție.

Art.7. Radiodifuzorul care distorsionează intenționat informația, ...săvârșește abateri profesionale de maximă gravitate.

Constatări

Prime TV, luni, 28 mai, "Primele știri", ora 21.00, trei subiecte cu caracter electoral:

1. Titlu: "Tauber rămâne primar. Curtea de Apel a respins cererea PAS". Durata: 2 min. 25 sec. (13.25 -15.50). În imaginile preluate de pe platforma privesc.eu, sunt incluse două intervenții directe ale M.Tauber; o intervenție directă a liderului partidului Ilan Șor; secvențe cu mulțimea scandând "Marina e cu noi" și "Jos Maia Sandu". Reprezentanții PAS nu apar cu intervenții în direct, precum ar fi corect într-un subiect cu caracter conflictual. Autorul se limitează la a preciza, preț de 30 de secunde (15.05-15.35), că PAS s-a arătat nemulțumit de decizia Curții de Apel și că acesta a anunțat pe o rețea de socializare că va contesta decizia la CSJ.

În aparență, totul pare la locul său: temă de actualitate și de interes public; context, conflict, proeminență, protagoniști, două surse, dinamism, limbaj acceptabil. Diferențele apar în detalii: unui protagonist i se rezervă de 3-4 ori mai mult timp din durata subiectului decât altui protagonist; un protagonist apare ca învingător, făcând "baie de mulțime", iar altul – înfrânt (deși decizia Curții de Apel nu este definitivă); un protagonist apare la ecran cu intervenții în direct, altul - cu spuse din gura reporterului despre ce a anunțat pe o rețea de socializare. Așa cum protagonistul "înfrânt" are candidat pentru turul al doilea de scrutin în alegerile primarului municipiului Chișinău, astfel de știri îi asigură acestuia transferul de imagine negativă.

2. Titlu: "Potrivit PSRM, sediile PL și PPDA au fost acaparate ilegal". Durata: 2 min. 30sec. (17.50 - 20.20). Subiectul se referă la conferința de presă susținută de membrul PSRM Vlad Bătrâncea în fața sediului PL. După învinuirile aduse PL, cu intervenții directe ale protagonistului PSRM, moderatorul anunță că "nimeni din conducerea PL nu a ieșit afară pentru a comenta acuzațiile. Doar purtătorul de cuvânt al PL I.Puşcaş a protestat în timpul conferinței de presă". Puşcaş nu-i abordat de reporter la fața locului, ci este solicitat, ulterior, la telefon și apare în subiect cu o precizare de 13 sec. (19.19-19.32) că PL închiriaza sediul în temeiul unei decizii a Consiliului municipal și că partidul plătește pentru chirie.

Vom atrage atenția că expresiile de genul "nimeni din conducerea PL nu a ieșit afară pentru a comenta acuzațiile" vorbesc despre lipsa de profesionalism. Or, un reporter care-și face meseria nu așteaptă, ci caută sursele relevante și le găsește.

Pentru că la conferința de presă s-a vorbit și despre privatizarea sediului PPDA, autorul subiectului precizează: "Reprezentanții PPDA n-au răspuns la telefon pentru a comenta acuzațiile. Andrei Năstase a fost întrebat în mai multe rânduri despre modalitatea în care a fost privatizat sediul Platformei DA, însă de fiecare dată a refuzat să răspundă". Că "n-au răspuns la telefon" este greu sau imposibil de verificat și, din acest motiv, "procedul" lasă mult loc de speculații. Să reamintim că "informațiile prezentate în cadrul programelor de știri și de actualități trebuie să se bazeze pe fapte și date ale căror veridicitate poate fi stabilită". Este periculos să dai, mai ales, în alegeri, declarațiile politicianilor, inclusiv ale concurenților electorali de orice culoare, drept fapte.

3. Titlu: "Problemele suburbiilor. Acestea au fost discutate de Ion Ceban și aleșii locali". Durata: 2min.15 sec. (20.20 – 22.35). În subiect și reporterul, și candidatul PSRM ne familiarizează cu mai multe acțiuni din programul electoral al lui Ion Ceban, de altfel, acțiuni bune și necesare. În final, autorul subiectului amintește că Andrei Năstase a evitat să dea curs invitației lui Ion Ceban de a participa la dezbaterile publice și precizează: "Între timp Andrei Năstase participă la mai multe întâlniri cu cetățenii. Pe pagina sa de Facebook candidatul PPDA a postat un video, în care discută cu oamenii despre problema parcarilor din capitală și reabilitarea clădirilor istorice. Tot pe Facebook Năstase i-a îndemnat pe oameni să zâmbescă mai mult, pentru că, potrivit lui, un oraș este așa cum sunt oamenii lui".

Să observăm că un candidat este prezentat de la locul acțiunii, cu imagini "calde" și clare, al doilea – cu imagini video de pe Facebook de o joasă calitate tehnică; un candidat organizează dezbateri publice, iar altul evită să participe la ele; un candidat vorbește despre sprijinirea suburbiilor, altul – despre "reabilitarea clădirilor istorice", una dintre care, se afirma în subiectul anterior, "a fost acaparată ilegal" (sediul PPDA); un candidat propune soluții pentru problemele oamenilor, altul - îndeamnă oamenii "să zâmbescă mai mult". Utilizând asemenea procedee, departe de a fi jurnalistice, subiectul încearcă să valideze ideea că un candidat merită să fie sprijinit, iar altul – să fie ignorat de electorat.

Prime TV, marți, 29 mai, "Primele știri", ora 21.00, două subiecte cu caracter electoral:

1. Titlu: "Se întrec în promisiuni". Durata: 1min. 30 sec. (6.55 - 8.25). Reținem remarcă moderatului: "În timp ce socialistul a ieșit din nou în centrul capitalei pentru a discuta cu oamenii, liderul PPDA a organizat o conferință de presă în preajma șantierului unui bloc de locuit". E de presupus că liderul PPDA "în preajma șantierului unui bloc de locuit" a venit, de asemenea, să discute cu oamenii, doar că modul în care este formulată propoziția îl favorizează pe socialist. Pentru că "a ieșit să discute cu oamenii" îl apropie de alegători. În final, autorul subiectului consideră necesar să reamintească telespectatorului: "Cu câteva zile înainte de scrutin, mai multe organizații de veterani au făcut apel către cetățenii cu drept de vot să susțină candidatul socialist la funcția de primar...". Cu câteva zile înainte de scrutin au fost făcute și alte apeluri publice de a-l sprijini în scrutin pe liderul PPDA, dar televiziunea trece sub tăcere acest fapt, dezechilibrând informațional subiectul.
2. Titlu: "PSRM îl acuză pe Năstase de privatizări frauduloase". Durata: 2 min. 25sec. (23.10 – 25.35). În subiect, mai mulți consilieri socialiști, în fața sediului PPDA, îl învinuiesc pe liderul PPDA de privatizare frauduloasă a sediului și a unei locuințe. La prima învinuire în imagini apare Andrei Năstase care respinge acuzațiile, invocând o decizie a CEDO. Autorul subiectului precizează: "Totodată, reprezentanții PSRM susțin că în 2007, atunci când Andrei Năstase era lector al Academiei de muzică, teatru și arte plastice, a solicitat o locuință de serviciu. Pentru că a fost refuzat, acesta s-a adresat în instanță. În același an magistrații Curții de Apel Chișinău, însă, i-au dat câștig de cauză lui Năstase. Astfel, acesta s-a ales fraudulos cu un apartament pe str. H.Botev. Mai mult, socialiștii au declarat, întâmplător sau nu, dar în ambele scheme dubioase ar fi figurat același magistrat – M.Anton de la Curtea de Apel Chișinău". În imagini apare un consilier socialist care repetă ce a spus reporterul. La a doua acuzație nu mai răspunde Andrei Năstase, ci intervine reporterul: "Andrei Năstase a respins și aceste acuzații, precizând, că a intrat legal în posesia

acestei locuințe, după ce mai mulți ani, fiind procuror, a trăit în căminul respectiv". Din spusele autorului subiectului reiese că, dacă instanța "a dat câștig de cauză lui Năstase, acesta s-a ales fraudulos cu un apartament...". E o gafă reprobabilă a reporterului sau un text întocmit cu bună știință?! Să mai amintim că un subiect similar fusese difuzat în ediția informativă din ziua precedentă.

În campania electorală învinuiri reciproce au fost multe. Prime TV a considerat corect să le aducă la ecran doar pe cele ale socialiștilor, fapt ce atrage asupra televiziunii bănuiala rezonabilă de susținere a candidatului PSRM. Și chiar dacă asemenea subiecte ar fi fost realizate profesionist, cu toate sursele relevante, echidistant și imparțial, oricum l-ar fi pus în lumină proastă pe candidatul nevoit să răspundă la învinuiri și să se apere, dat fiind că, se știe, prima informație, de-i veridică sau ba, are efect mai puternic.

Prime TV, miercuri, 30 mai, "Primele știri", ora 21.00, două subiecte cu caracter electoral:

1. Titlu: "Ion Ceban și Andrei Năstase s-au confruntat". Durata: 3 min. 05sec. (11.10 – 14.15). Subiectul vizează dezbaterile publice cu participarea celor doi candidați, organizate de asociația Promo-Lex. Deși dezbaterile au fost de durată, televiziunea selectează momentele care-l favorizează pe un candidat și-l defavorizează pe altul. Bunăoară, momentul când candidatul PSRM îl întreabă pe cel al PPDA: "Câte construcții ilegale ați oprit și câte inițiative municipale ați avut?", reporterul precizează că "cetățenii i-au întrebat pe cei doi cum intenționează să soluționeze problema mirosului neplăcut care provine de la stația de epurare", dar include în subiect doar răspunsul lui Andrei Năstase și replica lui Ion Ceban care-și învinuiește contracandidatul de incompetență. Tonalitatea subiectului, de fapt, a fost dată chiar de la început, când moderatorul anticipează: "În timp ce unul dintre participanții la dezbateri s-a dovedit a fi informat, cel de-al doilea a demonstrat contrariul...". Modul în care este realizat subiectul "îi arată" telespectatorului cât de pregătit este un candidat pentru funcția de primar și cât de nepregătit este altul.
2. Titlu: „Mai multe organizații îndeamnă cetățenii să iasă la vot”. Durata: 35 sec. (14.17 – 14.52). Știrea ne anunță că mai multe organizații din țara noastră, printre care asociațiile obștești Mișcarea națională Voievod și Tradiții și patriotism, îndeamnă locuitorii capitalei, în special tinerii, să nu fie indiferenți și să iasă la vot. Se precizează că liderii organizațiilor îl susțin pe I.Ceban.

Prime TV, joi, 31 mai, "Primele știri", ora 21.00, un subiect cu caracter electoral:

1. Titlu: "Ceban este gata să-l numească pe Andrei Năstase viceprimar". Durata: 1min. 20 sec. (9.40-11.00). În finalul subiectului reporterul precizează că Andrei Năstase "n-a răspuns la telefon". Atestăm, deci, repetat scuza care nu poate fi verificată la veridicitate. De observat că ambii candidați, zilnic, au organizat evenimente electorale, dar Prime TV a preferat să reflecte inițiativele candidatului PSRM.

Prime TV, vineri, 1 iunie, "Primele știri", ora 21.00, un subiect cu caracter electoral:

1. Titlu: "Anunțul socialistului. Ion Ceban este gata să-și suspende activitatea din PSRM". Durata: 1min. 40 sec. (19.55 – 21. 35). Moderatorul ne introduce în temă: "Candidatul PSRM la funcția de primar a anunțat că-și va suspenda activitatea din Partidul Socialiștilor dacă va câștiga alegerile. El a făcut anunțul astăzi, într-o conferință de presă. Contracandidatul său, liderul PPDA Andrei Năstase, însă, a fost pus în dificultate atunci când a fost întrebat dacă este dispus să facă același lucru". Reporterul vine să întărească această opinie: "Ion Ceban a declarat că vrea să fie un primar apolitic, devotat cetățenilor. În acest sens și-a luat un angajament public. ...Întrebat dacă va urma exemplul socialistului contracandidatul lui Ceban, liderul PPDA Andrei Năstase a evitat să răspundă...". De fapt, imaginile nu confirmă că "Andrei Năstase a evitat să răspundă...". El zice: "Am răspuns deja la această întrebare...". Pe final autorul subiectului amintește: "Ion Ceban a criticat poziția lui Năstase și a declarat că liderul PPDA ar folosi această

campanie pentru a ajunge în parlament. În cadrul campaniei electorale Andrei Năstase nu a răspuns la nicio invitație lansată de contracandidatul său din partea PSRM pentru a participa la dezbateri. Cei doi se vor duela pentru funcția de primar în turul doi al alegerilor locale care va avea loc duminică. În primul tur de scrutin pentru Ion Ceban au votat peste 91 mii de alegători, cu 20 de mii mai mult, decât pentru Andrei Năstase”. Subiectul, așa cum e realizat, parcă ar sugera, că un candidat s-ar face vinovat că nu a procedat ca și celălalt. Mai observăm că diferența de voturi pentru cei doi candidați s-ar fi putut da în procente, dar una e să spui 8-9% și cu totul alta – 91 de mii și 20 de mii.

Concluzii

- Prime TV, în ultima săptămână de campanie electorală, prin subiectele difuzate în principala ediție informativă, a favorizat candidatul PSRM la funcția de primar al mun. Chișinău, și a defavorizat candidatul PPDA.
- În realizarea subiectelor electorale Prime TV a utilizat procedee caracteristice instrumentarului propagandistic și nu celui jurnalistic.
- Prime TV a ignorat avertizarea publică dată de CCA după primul tur de scrutin pentru derogări similare de la normele legale.
- Prime TV a ignorat opinia celor care, în primul tur de scrutin, au condamnat practica de reflectare a campaniei electorale de către televiziune.

Recomandări

- Prime TV să renunțe la procedeele utilizate în campania electorală, pasibile să genereze dezinformarea și manipularea telespectatorului, și să îmbrățișeze tehnicile jurnalistice în realizarea produselor mediatice.
- CCA să dea o apreciere corespunzătoare comportamentului televiziunii în turul al doilea al alegerilor locale noi din municipiul Chișinău.
- CCA să dezvolte și să aplice instrumente de intervenție promptă și eficientă în cazurile derogărilor de la normele legale admise de radiodifuzori în reflectarea campaniilor electorale pentru a asigura o informare adecvată a electoratului prin intermediul programelor audiovizuale.